

En tiennyt yhtään mitään itsestäni

**Henkilöhahmon minuuden kiinnittymisen paikat Raija Siekkisen
novellituotannossa**

Tiina Hentilä
Pro gradu - tutkielma
Kotimainen kirjallisuus
Historian, kulttuurin ja
taiteiden tutkimuksen laitos
Turun yliopisto
Toukokuu 2017

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta

HENTILÄ TIINA: En tiennyt yhtään mitään itsestäni. Henkilöhahmon minuuden kiinnittymisen paikat Raija Siekkisen novellituotannossa

Pro gradu -tutkielma, 60 s.
Kotimainen kirjallisuus
Toukokuu 2017

Pro gradu -tutkielmani käsittelee Raija Siekkisen novellituotannossa toistuvasti esiintyvää naishahmoa, jonka minuuden kiintopisteitä tutkin modernisaation murroksessa. Siekkisen tuotanto sijoituu neljälle vuosikymmenelle. Olen valinnut hänen kahdeksasta novellikokoelmasta käsiteltäväkseni seuraavat kuusi novellikokoelmaa: *Talven tulo* (1978), *Tuomitut* (1982), *Kuinka rakkaus syntyy* (1991), *Metallin maku* (1992), *Kaunis nimi* (1996) sekä *Kalliisti ostetut päivät* (2003). Valitsemistani kokoelmista voi muodostaa kattavan kuvan henkilöhahmon kehityksestä.

Minuus rakentuu aina jossain tilassa tai paikassa. Valitsemian tiloja ja paikkoja ovat mökki, koti ja lentokenttä. Tutkin sitä, miten ontologinen turvallisuudentunne näissä paikoissa rakentuu. Ontologinen turvallisuus kannattelee minuutta ja modernisaatio koettelee tätä perustaa. Henkilöhahmolla turvallisuudentunne rakentuu mökissä. Naisen avioliitto on toinen turvallisuuden tunnetta luova kiintopiste. Avioliitto on traditionaalinen rakenne, joka modernina instituutiona konstruoi naisen maailmaa. Postmoderni purkaa modernit rakenteet. Novellien nainen vanhenee ja hänen halunsa murtautua avioliiton hierarkisista valtarakenteista voimistuu mitä pidemmälle tuotannossa edetään. Samaan aikaan avioliitto mentaalisenä rakenteena luo pysyvyyden ja jatkuvuuden tunnetta. Tutkimukseni huomio kiinnittyy ambivalenttien sidosten purkamisen vaikeuteen ja sekä oman subjektin ja identiteetin haltuunottoon osana postmodernia projektia.

Tuotannon loppupuolella hahmo hylkää ontologista turvallisuuden tunnetta kannatelleet rakenteet. Viimeinen luku, lentokenttä, käsittelee sitä miten epävarmuuden valtaama nainen maailmaansa hallitsee. Turvallisuuden tunne palautuu lentokentällä tarkkailemalla rutiiniomaista toimintaa. Työni keskeinen havainto on, että abstraktien turvarakenteiden horjuessa mieli siirtyy konkreettiselle ja näin ollen askeettisemmalle tasolle pitääkseen minuuden koossa.

ASIASANAT: kotimainen kirjallisuus, Siekkinen, modernisaatio, moderni, postmoderni, tila, paikka, minuus, subjekti, identiteetti, ontologinen turvallisuus, epäpaikka, non-place

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	2
1.1 Tila ja paikka.....	3
1.2 Identiteetti ja subjektius.....	10
1.3 Ontologinen turvallisuus ja minuus.....	12
2. KESÄMÖKKI	15
2.1 Lapsuuden kesämökki ja sauna.....	15
2.2 Mökki anopin luona.....	17
2.3 Lapsuuden mökin myyminen.....	22
2.4 Katse kohti uutta mökkiä.....	29
3. KOTI – KODISTA POIS.....	31
3.1 Matkavalmisteluja.....	32
3.2 Parisuhde.....	34
3.3 Paluu kotiin.....	37
4. MENETETTY MÖKKISAARI – HAJOAMINEN LENTOKENTÄLLÄ	41
4.1 Luopuminen mökistä.....	43
4.2 Epävarmuus lentokentällä.....	44
4.3 Lentokenttä sukupuolittuneena tilana.....	49
4.4 Yksinäjäämisen pelko ja kuoleman kauhun kohtaaminen.....	50
5. LOPUKSI	54
LÄHTEET	57

JOHDANTO

Tutkimuskohteenani on Raija Siekkisen novellituotanto. Siekkinen on kirjoittanut novelleja yhteensä kahdeksan kokoelman verran vuosina 1978 – 2003. Usein novelleissa päähenkilö on nainen, joka vanhenee tuotannon edetessä. Läpi tuotannon novellien aiheet pysyvät samana: henkilöhahmon äidin sairastuminen ja kuolema, naimisissa- ja kotonaolo, mökkeily, lapsuuden perheen kokoontumiset, matkat ulkomaille. Näiden teemojen äärellä päähenkilö etsiskelee itseään.

Tutkimuksessa käytän aineistona Raija Siekkisen novellituotannosta koottua teosta *Novellit* (2007). Teos sisältää kaikki kahdeksan kokoelmaa ilmestymisjärjestyksessä, sekä Martti Anhavan jälkisanat. Perustelen tätä ratkaisua sillä, että tämä valinta selkeyttää tutkimustani huomattavasti, sekä korostaa sitä, että tarkastelen novellihahmoa jatkumona. Kaikki alkuperäiset novellit ovat Otavan kustantamia, kuten myös kokoelma *Novellit* (2007). Merkitsen novellilainaukset kokoelmien nimien mukaan, ainostaan sivunumerot kertovat, että kyseessä on kokoelmateos. Työni kannalta olennaiset novellikokoelmat ilmestymisjärjestyksessä ovat: *Talven tulo* (1978), *Tuomitut* (1982), *Kuinka rakkaus syntyy* (1991), *Metallin maku* (1992), *Kaunis nimi* (1996) sekä *Kalliisti ostetut päivät* (2003). Jätän työstäni pois kaksi novellikokoelmaa 80-luvulta, sekä vuonna 1988 julkaistun pienenisromaanin *Saari*. Novelleissa valotetaan nuoren opiskelijan kasvua keski-ikäiseksi naiseksi. Valitsemani novellit kattavat neljä vuosikymmentä ja niiden pohjalta on mahdollista luoda riittävä katsaus hahmon kasvuun ja siinä tapahtuviin murroksiin. Siekkisen tuotannosta, mukaan lukien romaanit ja satukirjat, on tehty kymmenisen opinnäytetyötä vuosina 1992 – 2013.

Tutkimuksessani pyrin selvittämään novellien henkilöhahmon minuuden rakentumista ja sitä, mihin hänen olemassaolonsa fiktion maailmassa kiinnittyy. Suhtaudun henkilöhahmoihin mimeettisesti, eli tarkastelen heitä elävinä olentoina. Se, että hahmot elävät fiktionaalisisessa todellisuudessa, ei tarkoita että antaisin heille subjektin roolin reaali maailmassa. (Ks. Koho 2008,14; Rimmon-Kenan 1991,44)

Siekkisen tuotanto käsittelee paljon modernisaatioon liittyviä kysymyksiä. Modernissa kirjallisuudessa on kysymys epistemologisista ongelmista, kun taas postmodernissa kirjallisuudessa ongelmat ovat ontologisia (ks. Rojola 1996, 25; McHale 1987,9–11). Stuart Hallin (1999, 20–21) mukaan modernisaation murros kriisiyttää identiteetin, ihmisen käsityksen itsestä ja siitä vakaasta perustasta, jolle identiteettiä on rakennettu. Tämä taas pakottaa ihmisen jatkuvaan itserefleksiivisyyteen (vrt. Beck 1994, 28–29; Giddens 1994, 106). Itserefleksiivisyys tuottaa epävarmuutta, jota tämä tutkimus käsittelee ontologisen turvallisuuden tunteen ylläpitämisen kautta. Ontologinen turvallisuudentunne kannattelee minuutta. Anthony Giddensin (1991, 243) mukaan jatkuvuuden tunne ja käsitys tapahtumien järjestyksestä luo ontologisen turvallisuuden tunteen. Tämän ontologisen turvallisuuden merkitys on Giddensin mukaan siinä, että se kuljettaa ihmisen muutosten, kriisien sekä erilaisten riskitilanteiden läpi. Tutkimuskysymykseni on: miten ontologinen turvallisuuden tunne pysyy yllä modernisaation murroksessa?

Lähestyn olemassolon kysymyksiä käsitteiden 'tila' ja 'paikka' avulla. Minuuden on aina rakennuttava jossain paikassa ja tilassa. Keskeisiä motiiveja ovat kesämökki, koti ja lentokenttä. Tutkin sitä, miten ontologinen turvallisuuden tunne näissä paikoissa rakentuu. Henkilöhahmo matkustaa paljon, mutta mökki ja koti pysyvät läpi Siekkisen novellituotannon. Näissä paikoissa minuus on myös murroksessa. Etsin vastauksia naisen tapaan olla olemassa käyttämällä kontekstina yhteiskunnallisia rakenteita.

1.1 Tila ja paikka

Kaisa Kurikan (1998,7) mukaan *Identiteettiongelmia suomalaisessa kirjallisuudessa* kysyy sanataiteelta erilaisin lähestymistavoin 'kuka minä olen?' -kysymyksiä. *Paikkoja ja tiloja suomalaisessa kirjallisuudessa* (1998) taas kysyi 'missä minä on?' Nämä epistemologiset kysymykset ovat olennaisia myös tutkimuksessani. Kyselen kuitenkin enemmän ontologisesta näkökulmasta 'miten

minä on?’ eli miten minä on tietyssä paikassa ja tilassa? Miten minuus noissa paikoissa rakentuu, miten identiteetti muovautuu tai millainen subjekti tiloissa mahdollistuu.

Lähden hahmottamaan henkilöahmon minuuden kiintopisteitä tilan ja paikan käsitteiden avulla. Kaunokirjallisuudessa tapahtumien sijoittuminen johonkin aikaan ja paikkaan on välttämätöntä. Tapahtumien kertominen on usein ajan ja paikan kuvailua. Postmodernissa kirjallisuudessa tapahtumapaikoille ei usein anneta konkreettisia nimiä. Ihmisen suhde ympäristöön on ohentunut. Nimeämättömät paikat tuntuvat jäävän irrallisiksi ja abstrakteiksi. Nimeämättömyys korostaa nykyihmisen suhdetta paikkoihin, niihin ei kiinnitytä samalla tavalla kuin ennen. Kotiseutu on alkanut muuttua pelkäksi merkinnäksi henkilöllisyystodistuksessa. (Karkama 1998, 16.) Olen valinnut tutkimukseeni paikat niiden esiintymistiheyden perusteella, kuten mökki tai koti. Ne muodostavat kiinnekohdat, johon henkilöahmo tavalla tai toisella kiinnittyy, joko tietoisesti tai tahtomattaan.

Paikan ja tilan käsitteen käyttämistä hankaloittaa se, että siitä mitä ne tarkoittavat on hyvin vaihtelevia ja epätäsmällisiä tulkintoja. Tilaa ja paikkaa käytetään myös toistensa synonyymeina. Termien monimuotoisuus ja kirjavuus johtuu osittain siitä, ettei tutkimuksissa kirjoiteta auki millaiseen käsitykseen tilasta sitoudutaan (ks. Massey 2008, 33). Kirjallisuuden tutkimuksessa on esimerkiksi miljöokuvausta, jossa on tutkittu analogioita todellisten ihmisten ja paikkojen välillä ja näin ollen redusoitu kirjallista maailmaa reaali maailman kuvastajaksi. Niiden merkityksen eri painotukset syntyvät usein kontekstissa, jossa niitä käytetään. Tilaa ja paikkaa voi myös ajatella kuviteltuna tai symbolisena. Sen voi jaotella konkreettisiin tiloihin tai mentaalisiin mielentiloihin. Samoin niitä voidaan tulkita metaforina tai metonymioina henkilöahmolle. (Kurikka 1998, 7.) Niiden merkityksen eri painotukset syntyvät usein kontekstissa, jossa niitä käytetään. Henri Lefebren (ks. Carlson 2014, 22) mukaan tila muodostuu aina havaitun, käsitteellistetyn ja eletyn kolmitasoisena suhteena. Se koskee tilan tuottamista kulttuurissa ja sitä voi hyödyntää kirjallisuuden tulkitsemisessä. Tilan merkityksellistämässä nämä tasot ovat aina yhtä aikaa läsnä. Tila ja paikka

käsitteenä ovat tässäkin työssä vaikeasti määriteltäviä. Tässä tutkimuksessa tilan voi nähdä ei-materiaalisena, metaforisena tilana ja paikan taas konkreettisempänä ja fyysisenä. (Vrt. Carlson 2014, 25.) Ajattelen paikkaa staattisempänä ja hitaammin muovautuvana asiana kuin tilaa. Mieltäessäni paikan tilaa staattisemmaksi ja pysyväksi en kuitenkaan ajattele, että paikan luonne olisi jollain tavalla muuttumaton. Paikkoja voi muovata, joko luonnonmullistukset tai ihmisen toiminta. Paikka voi konkreettisimmillaan tarkoittaa paikkaa, jossa kokijan täytyy fyysisesti olla. Miellän paikan tilallisen kokemisen konkreettisena kiintopisteenä.

Identiteetin tekee näkyväksi paikattomuuden tai paikaltaan siirtymisen tunne. Tällöin identiteetti kiinnittyy sekä liikkeeseen että tilaan, joka syntyy jostain lähtemisen ja johonkin saapumisen välille. (Ks. Carlson 2014, 22.) Liikkuminen paikasta tai tilasta toiseen mahdollistaa identiteetin siirtymiä. Ontologisen turvallisuuden tunteen säilymisen kannalta olennaista on yksilön käsitys liikkeestä, jossa hän on. Giddensin (1991,243) mukaan ontologiseen turvallisuuteen liittyy tietoisuus, jota hän kuvaa ontologisen turvallisuuden kognitiivisena ja emotionaalisen ankkurina. Tämän tutkimuksen keskeinen fokus on minuuden liikkeessä ja siinä miten tarkastelemani henkilöahmo liikkeen tiedostaa. Ontologinen turvallisuudentunne on mentaalinen rakenne. Henkilöahmo noudattelee postmodernia kaavaa, jossa ahdistuksen vallassa oleva hahmo lopulta alkaa pirstaloitua. Minuuden rakentuminen kuten henkilöahmon pirstoutumista kytkeytyy tiloihin ja paikkoihin. Yi-Fu Tuan (passim. 1974) nimittää paikkoihin liitettyjä tunteita topofilia ja -fobia käsitteiden avulla. Kyseiset käsitteet kuvaavat paikan kokemisen eri puolia. Topofilia on paikkaan kuulumisen tunnetta, jolloin paikka koetaan omaksi. Topofobialla Tuan puolestaan viittaa paikkaan liitettyihin negatiivisiin tunteisiin. Sekä topofobiset että -filiset kokemukset vaikuttavat toimintaamme jäsentäen ympäristöämme ja arkisen elämiskaikamme tilallisuutta.

Humanistisen maantieteen näkökulmasta muisti ja muistot toimivat identiteetin perustana (Karjalainen 2006, 83). Humanistisessa maantieteen tutkimusteemoista yksi tärkeimmistä on yksilön paikkoihin liittämät merkitykset, jotka avautuvat subjektiivisen paikkakokemuksen kautta. Tällöin tutkitaan ihmisen

suhdetta ympäristöön, hänen spatiaalista olemistaan, arvoja ja asenteita suhteessa tiloihin ja paikkoihin, jossa minuus ja ihmisuus rakentuvat. Humanistinen maantiede ei selitä paikkaa ulkopuolelta, vaan kuvaa sitä mitä merkitsee olla osana paikkaa. (Koho 2008, 23–24.) Tutkimani henkilöhaamon elämässä tällaisia minuuden rakentumisen paikkoja ovat mökki ja koti. Niistä tulee kiintopisteitä, jotka koostavat minuutta. Ihmisellä on aina toinen käsi mennessä toisen kurkottaessa kohti tulevaa. Minuudella on toistuvien motiivien kautta historia, jota ilman ihminen ei tiedä kuka hän on (mt. 84). Hanna Torvisen (11.12.2011) mukaan aisteilla ja muistilla on vaikutusta siihen, miten ihminen hahmottaa ympäristöään ja itseään osana maailmaa. Paikat ja aistimukset säilyvät mielessä muistojen muodossa. Muistot ovat keskeisessä osassa tarkasteltaessa ihmisen identiteettiä ja identiteetin pysyvyyttä. Omaelämäkerralliset muistot auttavat hahmottamaan elämää temporaalisena eli ajallisena jatkumona, josta on erotettavissa eri vaiheita. Omaelämäkerrallinen muisti luo identiteetille perustaa. Pauli Tapani Karjalainen (2006, 83–89) tarkastelee identiteetin alueellista luonnetta ja liittyy identiteetin ja minuuden paikkoihin ja paikkakokemuksiin. Karjalaisen mukaan paikat luovat identiteetin perustaa. Jos unohdamme paikkamme, unohdamme myös itsemme, sillä emme tiedä, mistä tulemme ja keitä olemme. Kadottaessa muistomme alkaa minuutemme menettää rajansa ja hajota. Muistoista muodostuu narratiivinen identiteetti, joka koostaa minuutta. Stuart Hallin (1992, 22–23) sanoin "lohduttava minäkertomus", joka pitää yllä mielenrauhaa ja ymmärrystä jatkuvuuden ja järjestyksen tunteesta elämässä. Muistot muuttuvat ja muokkaantuvat ajan saatossa. Näin käy myös Siekkisen novelleissa, joissa tiettyjen motiivien ympärille kehitään uusia tarinoita. Novellien toistuvia motiiveja ja niihin liittyviä tunteita voi tarkastella muistoina: Tietyt motiivit, kuten mökki ja mökkisaari miljöönä pysyvät mukana läpi tuotannon.

Karjalaisen (2006, 83–91.) kehittelemä topobiografian käsite kuvaa paikkojen omaelämäkerrallisuutta. Topobiografiassa paikkojen nähdään olevan ihmisten elämäkerrallisten tapahtumien keskeisiä osasia, jotka ovat merkittävässä roolissa henkilökohtaisten elämäkertojen ja muistojen syntymisessä ja

rakentumisessa. Karjalainen määrittelee topobiografian elämäkerrallisten paikkakokemusten tulkinnaksi, jossa keskeinen sija on eksistenssifilosofian näkemyksillä paikkojen olemassaolosta ja merkityksestä. Eksistentiaalisesti tarkasteltuna paikat ovat oleellinen osa olemassaoloamme. Topobiografiset paikat säilyvät muistoissa. Subjekteilla, ihmisillä tai fiktiivisillä romaanihenkilöillä ei teoriassa voi olla täysin samanlaisia muistoja, joten ei myöskään samanlaisia paikkoja ole olemassa. Topobiografiaan liittyy oleellisesti myös identiteetin ja minuuden käsitteet: Muistojen välittämät ajan ja paikkojen sidokset rakentavat identiteettiämme ja minuuttamme. Muistojen kautta ihminen muistaa tärkeitä tapahtumia ja hetkiä, jotka tapahtuvat aina jossakin paikassa. Samalla voidaan hahmottaa sitä kautta myös itseä ja elämänhistoriaa eli identiteetin osasia. (Ks. Torvinen 11.12.2011; Karjalainen 2006, 83–91.) Lähestyn tutkimuskohdettani sellaisten paikkojen kautta, jotka jollain tapaa toimivat tutkimani henkilöahmon minuuden rakennusaineiksina. Muodostan henkilöahmosta eräänlaisen fiktiivisen biografian, jossa pyrin hahmottelemaan minuuden olemuksen mentaalisia kiinnekohtia. Topobiografiaa rakentamalla voi hahmottaa henkilöahmon kytköksiä paikkoihin ja yhteiskunnallisten teorioiden avulla syventää käsitystä siitä, mitä merkitsee oleminen osana noita paikkoja, sekä tarkastella miten ne minuutta rakentavat. Siekkisen tuotannossa henkilöahmo vanhenee novelli novellilta, joten tutkimukseni seuraa kuinka tämän ahmon minuus muovautuu ajan kuluessa. Kiinnitän erityistä huomiota murroskohtiin, jossa minuuden on otettava jokin ratkaiseva askel tullakseen toiseksi.

Tutkimukseni laajenee toimivan, kokevan ja tuntevan subjektin elämismaailmasta myös kysymyksiksi tilan mahdollisista yhteiskunnallisista ja ontologisista ulottuvuuksista (vrt. Carlson 2014, 24-25). Tällöin on kysymys myös vallankäytöstä, joka on usein sukupuolittunutta. Sukupuolen tilallinen tarkastelu liittyy siihen, että tila ymmärretään yhteiskunnalliseksi kategoriaksi. Tila on sosiaalinen ja poliittinen kategoria, joka tuotetaan jokapäiväisissä käytännöissä. (Koskela 1997,74) . Doreen Massey (1994, 4-7) syventää tätä seuraavasti: Tila ja tilallisuus tulee nähdä sosiaalisten suhteiden muovaamina, muuttuvina ja

dynaamisina. Sosiaaliset suhteet koetaan tilassa eri tavoin riippuen siitä, kuka tilaa hallitsee ja kenen positiosta tilaa tarkastellaan, sekä kenen valta-asemasta tilaa merkityksellistetään. Massey (2008, 137) mukaan esimerkiksi kodiksi kutsuttu paikka ei ole koskaan ollut välitön kokemus. Kokemus paikasta on representaatio, jonka itse ymmärrän tilallisena kokemuksena. Kodille annettu staattinen merkitys paikkana on sinetöity sukupuoliroolien avulla. Kodin mieltäminen tilalliseksi tuo esiin rakenteet, jolla staattisuuden tuntua on tuotettu. Koti on tila, jossa strukturoituu henkilöhahmon avioliitto. Avioliittoa taas on jonkinlainen abstrakti suhteellisen pysyvä perusta, joka määrittää henkilöhahmon olemista ja olemisen mahdollisuuksia läpi elämän. Tarkastelen kotia paikkana luvussa kaksi.

Ajattelen, että ihmisen minuus rakentuu kiinnittymällä paikkaan, mutta paikkojen ei välttämättä tarvitse olla konkreettisia, vaan niitä voi vaalia myös mielessään, jolloin niiden merkitys representaatioana korostuu. Paikan merkitystä minuuden rakentumisessa voi ajatella Giddensin (1991, 243) mainitsemana ontologisen turvallisuuden kognitiivisena ja emotionaalisen ankkurina. Paikka on konkreettinen ja tiedostettu, käsillä oleva, johon mieli kiinnittyy tietoisesti. Paikkakokemuksen menetystä seuraa postmoderni ahdistus. Massey kritisoi paikan mieltämistä staattiseksi (passim. Massey 2008). Ymmärrän kriitikin kohdistuvan juuri valtarakenteita tuottaviin seurauksiin. Hänen mukaansa jo pitkään on ollut enemmän poikkeus kuin sääntö, että paikat voitaisiin samastaa siinä asuvaan yhteisöön, jonka identiteetille paikka tällöin tarjoaisi pysyvän perustan. Kevin Robinsin (1991, 41; ks. Massey 2008, 137) mukaan näinä paikattomina aikoina on syntynyt halu pelastaa keskukselliset, rajojensa sisällä pysyvät ja yhtenäiset identiteetit eli paikkoihin sidotut identiteetit. Käsittääkseni näin tapahtuu mikäli paikkaa pitää välittömänä kokemuksena. Sen voi nähdä reaktiona postmoderniin ahdistukseen, kun kaikki on liikkeessä ja tuntuu, että kiintopisteet katoavat elämästä. Massey (2008, 25) ei kiistä ihmisen tarvetta kiinnittyä paikkaan tai muodostaa jokin muu kiintopiste identiteetille. Silti hän tulee mielestäni ohittaneeksi paikkaidentiteetin ontologista turvallisuutta tuottavana rakenteena, jonka vuoksi sen puolesta puhutaan.

Paikan mieltäminen staattiseksi on ongelma maailmanpoliittisessa nykytilanteessa, mutta tässä työssä lainaamani humanistiset maantieteilijät puhuvat myös sen puolesta nimenomaan identiteetin perustana. He eivät selvästi sano, että yksilöllinen paikkakokemus on oikeastaan tilallista kokemista, mikä mielestäni ratkaisisi paikan staattisuutta koskevan ongelman ilman, että tarvitsisi luopua paikasta ontologisen turvallisuuden tunteen emotianaalisena ankkurina. Tarkastelen paikkaa kiintopisteenä, joka tuottaa turvallisuuden tunnetta ilman, että otan kantaa sen tuottamiin globaaleihin ongelmiin. Paikaltaan siirtyvä kriisin ajama ihminen kiinnittyy käsittääkseni uuteen paikkaan samalla ontologisella logiikalla, kuin paikan muuttumattomuutta puolustavat "paikalliset". Toisin sanoen tulija pyrkii ottamaan tilan haltuun ja paikan omakseen ja kotoutumaan paikkaan. Paikkaan kiinnittyminen on siis ontologinen turvallisuutta tuottavana kiintopiste, josta käsin myös minuuden liikkuminen tapahtuu.

Tutkielmani jakautuu kolmeen osaan, jossa ensin tutkin mökkiä. Laitan erilaiset mökkikuvaukset rinnakkain ja tutkin niiden merkitystä henkilöhahmolle minuuden rakentumisen kiintopisteenä. Toinen luku käsittelee jo mainitsemaani kotia. Tässä työssä ei ole mahdollisuutta tarkastella syvemmin ajan ja tilan tai ajan ja paikan välisiä suhteita. Ajan ja paikan väliset muutokset ovat tärkeitä luvussa kaksi ja kolme siinä mielessä, että lentäminen luo uudenlaiset edellytykset siirtyä lyhyessä ajassa tilasta ja paikasta toiseen, ja tämä luo mahdollisuuden identiteetin ja minuuden nopeammille murroksille. Muutosnopeus voi myös olla yksi syy postmoderneille murtumille. Siirryn kuitenkin käsittelemään näitä murtumia suoraan pohtimatta liiemmin muutosnopeutta, joka murtumat mahdollistaa. Viimeisessä luvussa tutkin lentokenttää paikkana. Tarkastelen sitä Marc Augén (passim.1992) ajatusten, ja hänen käyttämänsä käsitteen epäpaikka, avulla. Tutkimuksessani lentokenttä näyttäytyy epäpaikkana. Augé (1992,96; ks. Kastemaa, 2007) kutsuu sitä supermoderniksi tilaksi, joka hänen mukaansa on ontologisesti tyhjä tila. Lentokenttä on tila ja paikka, jossa tuntuu olevan mahdollisuuksia minuuden ja identiteetin murroksille. Siellä kirjoittautuu esiin myös henkilöhahmon epävarmuus ja postmoderni pirstaloituminen.

1.2 Identiteetti ja subjektius

Hahmotan tutkimani henkilöhaahmon olemusta minuuden, identiteetin ja subjektin käsitteiden avulla. Pilkon ihmisen eksistenssin käsitteellisesti pienempiin osiin. Kulttuurintutkija ja sosiologi Stuart Hall on yksi keskeisistä ja kirjallisuudentutkimuksessa käytetyistä identiteetin teoriaa hahmotelleista tutkijoista. Teoksessaan *Identiteetti* hän (1999, 21–23) esittelee kolme eri käsitystä identiteetistä:

- a. Valistuksen subjekti perustuu käsitykseen ihmisistä keskuksen omaavina, täysin yhtenäisinä yksilöinä, jotka on varustettu järjellä, tietoisuudella ja toimintakykyisyydellä ja joiden keskus koostuu sisäisestä ytimeästä. Tässä kiteytetään karteesiolainen rationaalisen ihmisen essentiaalinen malli.
- b. Sosiologinen subjekti: Subjektin sisäinen ydin ei ollut autonominen ja itseään kannatteleva vaan muodostui suhteessa "merkityksellisiin toisiin". Tässä identiteetti muodostuu minän ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa ja interaktiossa. Tässä mallissa subjektilla on yhä ydin, "tosi minä", mutta se ei ole annettu vaan muodostuu interaktiossa. Tässä voidaan nähdä kaikuja Aristoteleelta ja Hegeliltä.
- c. Postmoderni subjekti: subjektilla ei ole kiinteää, olemuksellista tai pysyvää identiteettiä. Identiteetistä tulee "liikkuva juhla". Subjekti ottaa eri identiteettejä eri aikoina, eivätkä nämä identiteetit ryhmitä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi minkään eheän "minän" ympärille. Sisällämme on ristiriitaisia, eri suuntiin tempoilevia identiteettejä.

Postmodernin subjektin Hall (mt. 22-23) tiivistää seuraavasti: "Jos tunnemme, että meillä on yhteinen identiteetti kohdusta hautaan, tämä johtuu ainoastaan siitä, että olemme rakentaneet lohduttavan tarinan tai "minäkertomuksen" itsestämme". Vanhat identiteetit jotka vakauttivat sosiaalista todellisuutta modernissa yhteiskunnassa, ovat rapautumassa. Ne antavat tietä uusille identiteeteille, jotka sirpaloittavat modernia yksilöä yhtenäisenä subjektina. (Mt. 19.)

Identiteetin käsite kietoutuu minuuden käsitteeseen. Kun minuus muuttuu kohteeksi, eli sitä määritellään ja arvioidaan, puhutaan tällöin identiteetistä.[...]Identiteetti tarkoittaa tapoja, joilla ihmiset ymmärtävät ja määrittelevät itsensä suhteessa itseensä, sosiaaliseen ympäristöönsä sekä kulttuuriinsa. (Ks.Saastamoinen 2006, 172; Woodward 2002, xii)

Identiteetin miellän työssäni tietoisuuden tilaksi, jota henkilöahmo reflektoi. Markku Saastamoisen näkemyksen voisi tulkita niin, että identiteetin tiedostaminen on itsensä objektisointia. Identiteetti on siis eräällä tapaa kohde, jota määritellään paitsi ihmisen sisältä käsin myös ulkoa päin. Identiteetin määrittelyyn kytkeytyy myös valta-astelmia: Uudemmassa yhteiskuntateoriassa subjektin käsitteellä analysoidaan aktiivisen toimijuuden ja vallankäytön ulottuvuuksia (Saastamoinen 2006, 172). Subjektin voi ymmärtää identiteetin aktiiviseksi toteuttamiseksi. Subjektin käsitteellä voi hahmotella valta-asetelmia henkilöahmon avioliitto(i)ssa. Subjektius on merkitsee tässä työssä henkilöahmolle myös oman identiteetin haltuunottoa, jolloin hahmo pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan identiteettiinsä.

Identiteettiä on tutkittu kirjallisuustieteissä paljon 1990-luvulla. Kirjallisuudentutkimuksessa matkustaminen liitetään identiteetin määrittelyyn (Kurikka 1992, 6). Matkustaessa ihminen peilaa itseään ja aiempia kokemuksia kaikkeen kohtaamaansa vieraaseen ja outoon. Oma itseys piirtyy selkeämmin esiin suhteessa kohdattuun vieraaseen. Ihminen tulee tietoisemmaksi omista totunnaisuuksista ja tavastaan luokitella asioita, jotka hänen elämäänsä ja identiteettiänsä määrittävät. (Vrt. Bauman 1996, 52.) Matkustaminen toimii siis identiteetin tiedostamisen välineenä. Matka on iso yksittäinen teema Siekkisen tuotannossa: matkustaessa koetut vieraat paikat voisi yrittää asettaa peilauspinnaksi paikalliselle, mökille ja saarelle, jotka pysyvät ainakin jossain määrin samana. Siekkisen novellihahmon identiteetin määrittely kotipaikan ja ulkomaanmatkojen muodostaman vastakohtaisuuksien kautta ei ole kuitenkaan kovin selvää. Tämä asetelma toimii jossain määrin käsittelyluvussa kolme, jossa matkalla lähtö luo mahdollisuuden identiteetin muutokselle. Muutos ei kuitenkaan synny suhteessa vieraaseen ympäristöön vaan suhteessa koti-minään, joka matkustaessaan voi

irrottautua vanhasta identiteetistä. Ajattelen, että hahmon identiteetti muovautuu kuitenkin kuvatulla logiikalla, erojen kautta, vaikkeivät erot synnykään ihmisen ja oudon ympäristön välille. Erot, joilla identiteetti tulee näkyväksi, voivat olla myös ihmisten välisiä. Identiteetin tiedostaminen ja tietoinen muovaaminen voi tapahtua myös suhteessa itseensä, jolloin erot syntyvät vanhan ja uuden minän välille. Ajattelen, että tiedostettu identiteetti syntyy erojen kautta, sillä sitä ei voi suhteuttaa mihinkään ellei ole mitään peilauspintoja.

1.3 Ontologinen turvallisuus ja minuus

Minuus on käsitteistä epätäsmällisin ja vaikeimmin määriteltävissä, sillä se on jotain josta myös tiedostamaton oleminen rakentuu ja se on niin ihmisillä kuin henkilöahmoillakin kovin yksilöllistä. Minuus rakentuu osin identiteetistä ja osin subjektiudesta eli toimijuudesta. Se on myös jonkinlainen hahmoton perusta mentaalille olemassaololle, jonka voi mieltää olemassaolon ontologisena perustana. Käsite ontologia syntyi antiikin kreikkalaisessa esisokraattisessa filosofiassa. Olemassaolon, pysyvyyden ja muutoksen ongelmat askarruttivat erityisesti Parmenidesta ja Herakleitosta. Parmenides kielsi, että kaikkeudessa tapahtuisi mitään muutosta. Herakleitos taas oli päinvastaista mieltä pitämällä jatkuvaa muutosta todellisuuden perimmäisenä piirteenä. (Passim. Palmer 2008; Graham 2007.) Tutkimukseni jännite muodostuu näistä kahdesta perusväittämästä: pysyvän ja muutoksen välisestä ambivalentista kamppailusta. Se näkyy myös käyttämässäni lähdeaineistossa, jonka voi mieltää näiden kahden perusväittämän perillisiksi. Toiset korostavat kotipaikan ja samalla pysyvyyden merkitystä identiteetin rakentumisen pohjana. Toiset, lähinnä sosiologit ja kulttuurintutkijat, korostavat sitä kuinka kaikki on jatkuvassa muutoksena tilassa ja mitään pysyvää ei ole. Ajattelen Herakleitoksen tapaan, että muutos on todellisuuden perimmäinen

piirre. Samaan aikaan ajattelen kuitenkin, että ihminen tarvitsee pysyvyyden ja muuttumattomuuden tunnetta, jonka puolesta Parmenides puhuu.

Modernisaation nopea murros on nostanut ontologiset kysymykset pinnalle. Modernit rakenteet tarjosivat ihmiselle ontologisesti vakaan perustan. Nämä perustat ovat alkaneet rapautua. Siekkisen luoma henkilöhahmo käy läpi modernisaation luomaa murrosta. Hahmo on usein tyytymätön elämäntilanteeseensa. Ihminen tuntee itsensä turvattomaksi ja ahdistuneeksi ellei hänellä ole käsitystä elämäänsä ohjaavista voimista. Ontologiseen turvallisuuteen liittyy tietoisuus, jota Giddens (1991, 243) kuvaa ontologisen turvallisuuden kognitiivisena ja emotionaalisenä ankkurina. Giddens (1996, 83) puhuu modernisaation jälkeisestä yhteiskunnasta refleksiivisenä jälkitraditionaalisenä yhteiskuntana. Tutkimalleni hahmolle avioliitto edustaa traditiota ja modernia instituutiota ja avioliiton problematisointi matkaa kohti postmodernia minuutta. Avioliiton purkaminen on siirtymistä jälkitraditioon, jossa Giddensin edellä mainitsemat ontologista turvallisuutta kannatelevat kysymykset nousevat esiin.

Zygmund Bauman (2002, 8–9) kuvaa nykyajan nopeaa muutosta notkean modernin käsitteellä. Bauman vertaa aikaamme juokseviin aineisiin, jotka muuttavat muotoaan alati. Samanlainen hidas jähmeä virta tai paikoin vilkaastikin liikkuva neste muovaa muistoja ja ihmisen identiteetin perustaa. Tutkimusaineistossani se näkyy samojen tapahtumien kertaamisena ja niiden uudelleen varioimisena. Stuart Hall kutsuu identiteetin jatkuvaa muutosta ”liikkuvaksi juhlaiksi”. Hallin määrittelemä postmoderni subjekti on siis ihanteellisesti sopeutunut modernin notkeisiin rakenteisiin. Siekkisen tuotannon kohdalla näyttää kuitenkin siltä, ettei suoranaiset juhlat ole käynnissä. Hallin käsitys identiteetistä onkin hyvin kehitysoptimistinen. Hall sivuuttaa identiteetin liikkuvuuteen ja määrittelyyn liittyvän epävarmuuden ja siitä seuraavan ahdistuksen. Yksilöllä on mahdollisuus rakentaa itsensä itsereferentiaalisesti ja itsereflektiivisesti, mutta mahdollisuuden runsaus tekee identiteetin rakentamisen vaikeaksi ja ahdistavaksi. Postmoderni todellisuus koetaan arvaamattomaksi, ennustamattomaksi, jopa satunnaiseksi, ja sen vuoksi hallitsemattomaksi ja

ahdistavaksi. (Karkama 1998,17.) Hallin kannassa korostuu vapaus, jota postmoderni tarjoaa marginalisoidulle ihmiselle. "Vapaus on ennalta määrätymisen poissaoloa" (ks.Massey 2008,38). Toisin sanoen vapautta alistavista valtarakenteista, jotka ihmisen paikan osoittavat. Foucault'n (1983, 221) mukaan vapaus tarkoittaa ihmisten mahdollisuutta hallita ja muuttaa sitä, keitä ja mitä he ovat muokkaamalla normeja, joiden mukaan heidän suhteensa itseensä ja toisiin muodostuu. Stuart Hallin tutkijaposition rakentuu haitallisten modernien rakenteiden, kuten rodullistamisen ja kolonisaation purkamisesta käsin, joten postmoderni projekti edustaa hänen näkökulmasta enemmän mahdollisuutta kuin uhkaa, jonka vuoksi hän sivuuttaa postmodernin subjektin ahdistavan puolen.

Doreen Massey (2008, 141) huomauttaa, että useimmilla ihmisillä ei ole ollut mahdollisuutta koskaan kuulua mihinkään tai heillä ei ole ollut paikkaa nimeltä koti. Hän puhuu kolonisoitujen näkökulmasta. Ne jotka nykyään valittavat suuntavaiston katoamista ovat Massey'n (mt. 139) mukaan joskus tienneet tarkalleen missä seisovat. Suomessa ja monessa muussa länsimaassa tämä tarkoittaa siis keskimäärin valkoista väestön osaa, jonka kaupungistuminen on sysännyt liikkeelle. Maalta kaupunkiin muuttavat ihmiset joutuivat lähteemään usein olosuhteiden pakosta, joten uuden identiteetin luominen ja omaksuminen voi olla haastavaa. Yksilöiden on välttämätöntä luoda ja uusintaa oman erityisen olemassaolonsa ja yhteiskunnan suhde jatkuvan refleksiivisen arvioinnin kautta (ks. Helen 1997, 14; Giddens 1994, 106). Se voi olla ahdistavaa myös silloin kun kyseessä on novellien naisen kaltainen ihminen, joka sekä hyötyy postmodernista että on postmodernin purkuprojektin tuottaman ahdistuksen vallassa. Kaupunki on halttisemattomuudessaan mahdollisuus etenkin naisille, joita patriarkaaliset rakenteet pienemmissä yhteisöissä helposti rajoittavat (vrt. Karkama 1993, 20). Se ei silti tarkoita sitä, etteikö naisia modernisaation luoma epävarmuus ahdistaisi. Uudessa modernisaation luomassa epävarmuudessa ihminen ei ole hylännyt kuitenkaan mekanismeja, joiden kautta minuus on aiemmin rakentunut.

2. KESÄMÖKKI

Mökki on usein toistuva yksittäinen motiivi Siekkisen novellikokoelmissa. Pauli Tapani Karjalaisen (2006, 83–91) kehittämä topobiografian käsite kuvaa paikkojen omaelämäkerrallisuutta. Topobiografiset paikat säilyvät muistoissa. Muistojen välittämät ajan ja paikkojen sidokset taas rakentavat identiteettiämme ja minuuttamme. Rakennan erilaisista mökkimaisemista omat topokset ja tutkin miten ne novellien naisen minuutta rakentavat. Lapsuuden mökkiin liittyy paljon muistoja. Kyseistä mökkitoposta kehitellään useissa eri novelleissa. Novelleissa varioidaan perheen kokoonpanoja, mutta miljöokuvaus on samankaltaista novellista toiseen: Hiekkainen mökkitie, toistuvat automatkat, pihakaivo ja kuvaukset, joissa kiivetään yläkertaan nukkumaan toistuvat ja rakentavat yhteinäistä toposta. Novellituotannon aloittaa kaksi novellia, joissa käsitellään mökkiä anopin luona. Myös vanhempien mökkiä kuvaavat novellit sijoittuvat tuotannon alkupäähän. Useat novellit läpi tuotannon käsittelevät tämän jälkeen mökkisaarta ja vahvistavat käsitystä mökin merkitystä hahmon minuuden kiintopisteenä.

2.1 Lapsuuden kesämökki ja sauna

Siekkisen ensimmäisen novellikokoelman *Talven tulo* (1978) toinen novelli on nimeltään ”Rakkaus”. Siinä Maria-niminen nuori nainen asuu Helsingissä miehensä Markun kanssa. Maria on muuttanut maalta kaupunkiin ja siinä mielessä hän on modernisaatioprosessia läpi käyvä ihminen. Novellin aloittaa kohtaaminen, jossa Maria ilmoittaa työpaikkaansa olevansa sairas. Marialla on musta silmä. Hän lähtee sitä parantelemaan vanhempiensa mökille kotipaikalleen Kotkaan. Matkalla linja-autossa Maria katselee ulos ikkunasta ja kuvailee matkan loppuvaihetta näin: ”Ajattelin, ettei minulle mikään tie ollut tutumpi kuin tämä, ja tunne oli varmaan se, mietin, kuin joillakin ihmisillä kotiin mennessä” (TT 39) Maria liittää kotitielle annetut merkitykset mökkitiehen. Mökille meno merkitsee hänelle paluuta kotiin.

Marialla on siis käsitys kodille annetuista myönteisistä merkityksistä, mutta hän ei koe niitä omikseen vaan samastuu toisten ihmisten kokemuksiin. Doreen Massey (2008, 137) mukaan kodiksi kutsuttu paikka ei ole koskaan ollut välitön kokemus. Kokemus paikasta on representaatio. Kun ihminen tuntee kuuluvansa tiettyyn paikkaan, paikasta tulee osa häntä itseään. Vieraasta ympäristöstä tulee tuttu ja oma. Paikan käsite sisältää usein ajatuksen turvallisuudesta. (Haarni ym. 1997,79) Koti merkitsee eri ihmisille eri asioita. Koti mielletään topofiiliseksi paikaksi, josta käsin ihminen voi lähteä tarkastelemaan maailmaa ja johon hän voi aina palata. Tällainen käsitys on ennen kaikkea maskuliininen näkemys kodista. (Vrt. Massey 2008, 141; Lappalainen 1998, 102–103.) Maria ei nimitä mökkiä kodikseen, mutta mentaalisisä mielessä se näyttää hänelle sitä merkitsevän.

Mökki on ostettu vierailta ihmisiltä tavaroineen päivineen. Maria erottaa vanhempiansa tuomat tavarat, koska ne muovisina erottautuvat mökin vanhemmasta sisustuksesta. Vierauden tunne tavaroita kohtaan korostaa sitä, ettei naisen suhde mökkiin ole materiaallinen. Mökki tarjoaa tilan olla yksin ja vapauden muista ihmisistä eli henkisen kodin, joka palauttaa Marialle ontologisen turvallisuuden pahoinpitelyn jälkeen.

Mökin ohella mökkisauna merkitsee levollisuutta ja sopusointua hahmolle. Saunaan suomalaisten hoitajana liittyy pitkät perinteet. Saunakulttuuri on todella vahva suomalaisuutta rakentava traditio. Ihmisten suhde saunaan on topofiilinen. Ennen saunassa synnyttiin ja kuoltiin. Saunan lauteilla käsitellään usein elämän murheet. Saunan lämpö hellii myös yksinäistä hahmoa. Sauna on tila, joka edustaa äärimmäistä yksityisyyttä. Siellä ollaan alasti ja suojaattomia. Saunomisen voi nähdä traditiona, joka kannattelee ontologista turvallisuuden tunnetta; siihen liittyy vahva jatkuvuuden ja pysyvyyden tunne. Saunassa Marian ajatukset pääsevät vapaasti vaeltamaan. Ympäristö on turvallinen ja ajatukset voivat kääntyä ulkoisesta tarkkailusta sisäisen maailman tutkintaan.

Maria muistelee kuollutta vaariaan. Vaari on ollut vankilassa ja asunut sen jälkeen tytön lapsuudenkodissa vaiteliana miehenä hetken ennen kuolemaansa. Hän muistaa, että vaari oli ollut heillä kerran syömässä. Maria alkoi voimaan pahoin ja oksensi. Oksennuksen kytkemisen vaariin voi tulkita merkitsevän myös suhteen

tilaa: Välit eivät ole olleet kovin lämpimät. Marian äidin tunteet vaaria kohtaan ovat myös negatiiviset: ”[...] äiti hautajaispäivän iltana pilkkoi vielä vaarin huonekalut polttopuiksi.” (TT 40) Äiti haluaa polttaa kaikki vaariin liittyvät esineet heti tämän kuoleman jälkeen. Hänellä on kiire päästä muistoista eroon. Saunassa on läsnä sukupolvien katkeamaton ketju. Tuon kaiken ajattelu saa aikaan oivalluksen: ”Sitä ajatellessani tunsin ymmärtäväni, miksi olin täällä, ja miksi äänettömyys oli mennyt niin syvälle minuun kuin ei ikinä irtoaisi.” (TT 40) Mökkisauna toimii kuin lapsuudenkoti, tilana, jossa muistot lapsuudesta palautuvat mieleen. Sauna toimii perheen sijaan kotina, jossa Marialla on hyvä olla. Sauna lämpö mahdollistaa jonkinlaisen tajunnan laajenemisen hetken, jossa henkilöhahmo ymmärtää itseään. Yksinollessaan hahmo siirtyy tarkkailijan ja sivustaseuraajan roolista kohtaamaan itseään. Tällöin syntyy myös aforistiset oivallukset elämästä. Hän näkee itsensä vaarin äänettömyyden jatkajana ja ymmärtää omien juuriensa merkityksen käytökselleen nykyhetkessä. Äänettömyys on mennyt häneen syvälle, sillä sen traditio perheessä on vahva. Marian suhdetta saunaan voi kutsua topofiiliseksi. Se edustaa hänelle ideaalia turvallisesta kodista.

Mökki on kaikille suomalaisille kohosteinen suhteessa tavalliseen arkeen. Mökillä ei välttämättä tehdä kovin erityisiä asioita verrattuna kotona olemiseen. Arjesta irrottautumista pidetään tärkeänä ja mökki edustaa pakoa arjesta. Marialle mökki edustaa myös syvempiä merkityksiä. Sauna ja mökki luovat tilat, joissa hän voi olla levossa. Paikkojen merkitys rakentuu myös sosiaalisissa suhteissa. Tässä tapauksessa mökki merkitsee subjektiutta rajaavien ihmisten poissaoloa. Maria ei ole paennut mökille ensisijaisesti tavallisen arjen tylsiä rutiineja vaan väkivaltaista miestänsä Markkua. Pako mökille saa siis paljon suuremman merkityksen. Pako on siirtymistä ontologisesti turvattomasta paikasta turvalliseen. Mökillä Maria voi rauhassa koota itsensä.

2.2 Mökki anopin luona

Ensimmäisen novellikokoelman *Talven tulo* aloittaa ”Novelli” -niminen novelli.

Maria on vierailulla aviomiehensä Markun kotitalalla Keski-Suomessa. Novelli alkaa pohdinnalla mökin paikasta.

Tähänkö se sitten tulee, Maria ajatteli, seiso niemenkärjessä ja katseli ympärilleen. [...]

– Tähänkö sinä olet ajatellut?

– Tähän niin, ei täällä parempaakaan paikkaa ole. Markku tuli hänen ohitseen vesirajaan. (Talven tulo = TT 7)

Mökki rakennetaan kävelymatkan päähän Markun äidin maatilasta. Marian mielessä mökin paikka vertautuu kotimökin maisemiin:

– Järvi, Maria ajatteli, – onhan järvi hyvä, tällainen erämaajärvi. Mutta merenrannassa on kivikkoa ja aaltojen siloittamia kallioita ja korkean veden merkinä ylhäällä rannassa kuivuneiden korsien vyö[...] (TT 7)

Mielikuvan anoppilan mökistä rakentuu niistä merkityksistä käsin, jota Maria liittää kotimökkiinsä. Maria ei tunnista mökkimaisemaa omakseen, vaikka hän erämaajärvestä pitääkin. Marialla on vahva mielikuva siitä, millainen mökkimaiseman kuuluu olla. Markun kaavailema mökin paikka tuntuu vieraalta. Tunnetta lisää myös se, ettei Marian mielipidettä mökin rakennuspaikasta kysytä. Myöhemmin novellissa tulee esille, että Markku on rakentamassa mökkiä nimen omaan Marian kanssa. Järvenranta toimii näin paikkana, jossa määrittävät pariskunnan väliset valta-asetelmat. Markku on päätösvaltaa käyttävä mies. Marialle jää hyvin kapea rooli mökin paikkaa valitessa. Markun varjossa Maria pyrkii kuitenkin pitämään omasta subjektiudestaan kiinni: ”No tehdään mökki, tehdään sitten, Maria ajatteli, päätti jo puhutun asian.” (TT 7) Lauseesta ei käy ilmi, ovatko Markku ja Maria keskustelleet asiasta aiemmin vai Markku jonkun muun, mahdollisesti anopin, kanssa. Lauseesta tulee kuitenkin vaikutelma, ettei Maria ole ollut mukana päätöksenteossa, koska hänen täytyy uudelleen itsekseen päättää asia. Maria pyrkii luomaan näin subjektiutta sinne missä sitä ei oikeastaan ole, sillä Markku asettaa reunaehdot, jonka puitteissa Maria pyrkii toimijuutensa luomaan. Kokemus aidosti omasta valinnasta on subjektiiksi syntymisen kannalta tärkeä (ks. Helen 1997, 14). Todellisen subjektiuden puuttumisen voi tulkita rakentavan etäisyyttä parin välille. Maria jatkaa ajatusta mökistä seuraavasti: ”Voin tulla tänne

sitten, hän ajatteli, ja Markku voi tulla.” (TT 8)

Anopin luona Marian paikka määrittyy keittiön kautta. Hän tiskaa astiat aterian jälkeen. Astioiden tiskaamista ei suoranaisesti osoiteta hänelle. Anoppi lausuu ääneen kysymyksen: ”– Ja kukahan se tiskaisi, minun pitää mennä lypsylle kun jäi niin myöhään tämä syöminen.” (TT 11) Miehet, Markku ja hänen pikkuveljensä, siirtyvät pelaamaan korttia tuvan puolelle ruoan jälkeen. Maria jää istumaan keittiön pöydän ääreen ja tiskaaminen näyttää lankeavan hänen osakseen luonnostaan ilman, että asiasta edes keskustellaan. Perintieset sukupuoliroolit ovat murroksessa modernisaatiossa. Maria on tietoinen hänelle osoitetusta naisen paikasta. Heräävä tietoisuus omasta asemasta saa hänet kapinoimaan ajatuksissaan. Hän mukautuu ulkoapäin määriteltyyn osaan, eikä kyseenalaista paikkaansa Markun kotona.

”– Yksinäisyys on kyllä jotenkin luonnollisempaa maalla kuin kaupungissa, hän sanoi ja alkoi puhua mökistä, jonka he tekisivät.” (TT 18) Kotona Helsingissä Maria alkaa kertoa kylään tulleelle ystäväpariskunnalle mökistä. Hän kuvailee myös mökin merkitystä itselleen. Marian mielessä mökki kytkeytyy yksinäisyyteen. Maaseudun ja mökin liittäminen yksinäisyyteen vahvistaa mökin merkityksen minuuden rakentajana. Se tuntuu luonnolliselta verrattuna kaupunkitilaan. Maria suhde maaseutuun on nostalgian sävyttämää. Hän kaipaava kaupungista maalle. Mökki maalla merkitsee tilaa olla yksin ja oma itsensä. Mökki on Marialle subjektiivisuuden haltuun ottamisen paikka.

Markku päättää Marian haaveet toteamalla: ” – Se nyt on tietysti pelkkää puhetta, ei meillä ole varaa kuin ajatella [...]Maria nousi, ja tunnelma oli sellainen kuin se äkkiä on, kun kynttilät on sammutettu ja valot sytytetty ja pöydällä tyhjät pullot ja täydet tuhkakupi ja paksu seisova savu lampun alla. (TT 18)

Marian tunnetilaa ei novellissa ilmaista, vaan se liudentuu kuvaukseksi muutoksena ympäröivässä tilassa. Tunnelma vaihtuu nopeasti. Valot paljastavat raa’an totuuden. Kynttilän valossa voi vähän haaveilla, mutta valot sytyttämällä paljastuu arjen realiteetit. Maria on pettynyt. Osallistumalla keskusteluun Markku on se, joka sytyttää valot. Valojen sytyttäminen paljastaa myös valta-asetelmat. Markku rajaa

Marian maailmaa. Vallankäyttö kohdistuu Mariaan sekä vallitsevassa hetkessä että mentaaliseen tilaan, jota Maria pyrkii mielessään rakentamaan. Mökin merkitsemä mahdollisuus omaan tilaan anopin kotona murentaa myös mahdollisuuden olla subjekti kyseisessä paikassa. Pariskunnalla ei ole varaa rakentaa mökkiä ja mentaalinen tila Marian mielessä kutistuu.

Siekkinen jatkaa edellä kuvattua mökkitoposta novellissa ”Ikävä”, joka on Siekkisen toisesta kokoelmasta *Tuomitut* (1982). Päähenkilöiden nimet ovat vaihtuneet Antiksi ja Minnaksi, mutta edelleen liikutaan keskisuomalaisissa maisemissa. Ollaan Antin äidin maatilalla. Novellissa haaveista on tullut totta: Mökki on rakennettu. Nuoripari käy katsastamassa uuden tuoreelle tuoksuvan hirsimökin. Antti harmittelee: ”ei älytty ottaa avainta mukaan” (Tuomitut = T 58) Minna ehdottaa, että he tulisivat mökille seuraavaksi yöksi. Antti ei kommentoi asiaa millään tavalla, eikä ehdotukseen palata myöhemminkään. Järven rannassa sijaitsevan mökin suoma mahdollisuus jää täyttymättömäksi haaveeksi, eikä tähän topokseen novellituotannossa enää palata. Minna on vieraassa paikassa miehensä kotona. Hän ei pääse sisälle tilaan, joka hänen mielessään edustaa omaa tilaa ja mahdollisuutta tulla itsekseen. Verrattuna aiemman novellin Mariaan, Minna tekee myönnytyksen ja puhuu novellissa mökille tulemisesta monikossa. Ehkäpä ääneen lausuttuna ei voisi muuten toivetta mökille pääsystä muotoillakaan. Pyrkimykset päästä sisälle mökkiin voi tulkita metaforisesti pyrkimyksinä rakentaa suhdetta ja yhteyttä toiseen ihmiseen: Luoda yhteisiä muistoja ja tehdä paikka, joka elettyinä tulisi todeksi. Nyt mökki edustaa täyttymättömiä toiveita toisaalta henkilöhaamon omasta tilantarpeesta ja toisaalta intiimimmistä yhdessäolon mahdollisuudesta kuin mitä anoppilassa majoittuminen mahdollistaa.

Humanistisessa maantieteessä kysytään, mitä on olla osana paikkaa (Karjalainen 2006, 83) . Tässä tapauksessa paikkaa ei koskaan päästä elämään ja kokemaan, vaan se piirtää esiin avioliitossa tapahtuvan kohtaamattomuuden, sekä siihen liittyvät valta-asetelmat. Anopin koti ja mökki paikkana paljastavat naiselle jäävän kapean roolin subjektina ja oman tilan puutteen. Tarve korostuu paikassa, jossa olemista rajataan. Nainen tavoittelee subjektiutta ja pohtii suhdetta mieheensä.

Keskisuomalaisessa maalaismiljöössä kirjoittautuu esiin henkilöhahmon suhde kumppaniinsa. Naisen ajatuksissa korostuu vieraus toisiin ihmisiin ja rakkaudenpuute. Ensimmäisessä novellissa Maria katsoo ikkunasta Markun loittonevaa selkää ja ajattelee ”Saa katsoa kaukaa niin kuin vierasta miestä ja mieltää, millainen se on [...]” (TT 9) Fyysinen etäännyminen mahdollistaa Markun tarkastelun vieraana ihmisenä. Ikkuna ja loittoneva selkä tekevät tilaa Marian ajatuksille. Yksin ollessaan hän voi pohtia rauhassa suhdetta mieheensä. Novellissa ”Ikävä” nainen kävelessään mökille katsoo edellä kulkevan kumppaninsa selkää ja ajattelee: ”Antti ei rakasta minua.”(T 57) Molemmissa katkelmissa tarkastellaan miehen selkää. Se metaforsoi suhteen tilaa ja kohtaamattomuutta. Vierauden tunteet miestä kohtaan ovat kehittyneet epäilyksi rakkauden puuttumisesta.

Modernisaation myötä käsitys avioliitosta on murreksessa. Avioliiton ideaaliin liitetään yhä vahvemmin rakkaus. Avioliiton oletetaan olevan instituution lisäksi myös parisuhde, jossa toteutuu kumppanien välinen vastavuoroisuus. Naiselle avioliitto merkitsee ennen kaikkea rakkaussuhdetta ja toivetta tasa-arvoisesta kohtaamisesta. ”Novellin” Maria mieltii: ”Mitenkähän minun pitäisi olla, [...] että olisin niin kuin toiset.” (TT 9) Maria mieltää itsensä erilaiseksi verrattuna muihin ihmisiin. Hän on pohtii, miten voisi muuttaa itseään toisten kaltaiseksi. Herännyt tietoisuus omasta minuudesta estää häntä kuitenkin tulemasta joksikin toiseksi. Hän kärsii erilaisuuden tunteesta, muttei silti ajatuksissaan mukaudu hänelle tarjottuun rooliin. Hänellä ei ole valtapositiota anopin kotona. Tästä syystä hänen on myös mahdotonta olla kuten muut. Muut voivat olla omia itseään. Anoppi ja Markku eivät rajoita olemistaan tai itseään. He eivät tee tilaa Marialle olla oma itsensä. Maalaistalon roolijako on vanhan tradition muovaama. Suomi on ollut 1960-luvulle saakka pienviljelijöiden asuttama maatalousvaltainen maa, jossa perinteiset roolit ovat olleet vahvat. Usein talon poika on mennyt naimisiin ja tuonut morsiamen kotiinsa. Morsian on ollut valtahierarkiassa alhaisessa asemassa. Hän on ollut sekä matriarkaatin että patriarkaatin alistama. Maria kärsii tästä hierarkisuudesta. Koulutetut naiset ovat edellä kävijöinä kyseenalaistaneet naisen paikkaa kodissa jo vuosikymmeniä. Myös Maria on tässä prosessissa. Hän pyrkii

mentaalisesti luomaan tilaa itselleen, vaikka hän onkin voimaton muuttamaan itselleen osoitettua paikkaa.

2.3 Lapsuuden mökin myyminen

Kokoelmassa *Tuomitut* novellissa ”Kesä” minä -muotoinen kertoja viettää mukavia hetkiä mökillä. Kertojalla on miesystävänsä Topin kanssa miellyttäviä yhteisiä päiviä mökillä ja vanhempiensa kotona, jossa he vierailevat ahkerasti. Vanhempien kotona ovat perinteiset sukupuoliroolit muuttuneet. Kertojan äiti on joutunut vuodelepoon ja isä huolehtii ruoanlaitosta ja siivouksesta. Kesää varjostaa ainoastaa hirttosilmukka, joka roikkuu puhelinlangalla mökkien yllä. Hirttosilmukan voi tulkita metaforaksi päivistä, jotka äidin kohdalla käyvät vähiin, sekä ihanista kesäpäivistä, jotka vähenevät mökillä. Hirttosilmukka roikkuu kodin ja mökin välissä ja luo varjonsa muuten niin harmonisen kesänviettotavan ylle. Hirttosilmukka roikkuu välitilassa ja muodostaa uhan oli siirtymän suunta sitten kotiin tai mökille, aina silmukka on kohdattava.

Mökki sijaitsee henkilöhahmon lapsuuden maisemissa. Novelleissa, joihin sijoitetaan siskoja, henkilöhahmo on yleensä yksin mökillä. Näissä novelleissa perheen välit ovat jännitteiset ja mökki on naisen pakopaikka pois perheen parista.

Novellissa ”Anna”, joka niin ikään sijoittuu Siekkisen toiseen kokoelmaan *Tuomitut*, mökki myydään. Mökin myynti sijoittuu taitekohtaan, jossa äiti on kuollut ja isä muuttaa kaupunkiin. Novelli ”Puiden osto” samasta kokoelmasta käsittelee myös kyseistä asiaa. Kerronta tapahtuu isän näkökulmasta. Vaimon sairaalaan joutumisen myötä mökki alkaa tuntua miehestä vieraalta. Merkille pantavaa on, että isän suulla keskimäinen tytär, novellien läpi kulkeva nainen, nimetään vaikeimmaksi lapseksi. Aikuistuneen tyttären kymmenen vuotta kestänyttä lapsettomuuttaan arvostellaan. Muilla siskoilla on miehet ja lapsia. Samoin novellissa ”Anna” sekä muissakin samaa perhekokoonpanoa käsittelevissä novelleissa kuten ”Tuomitut” Anna on sisaruksiinsa nähden poikkeava. Muut elävät keskiluokkaisten ennakko-oletusten mukaista elämää ja Annan valintoja

kummastellaan. Hän on erilainen, ei sovi muottiin. Henkilöhahmo viihtyy yksin mökillä ja myös muut perheenjäsenet tietävät sen. Ehkäpä juuri siksi mökin myyntiä pimitetään häneltä:

- Sinä tiedät, että mökki myydään, Leena sanoi:
- En tiedä.
- Niin, en kai minä kertonut. No niin. No niin, Anna ajatteli, on odotettavissa muutoksia. Minä tiesin.[...] Näin nämä asiat menevät, hän ajatteli, nämä joista minä ajattelin ettei niitä jaksakaan kestää. Ei se ole sitä vain, että joku ihminen on poissa, tai joku paikka, vaan että ne ovat täynnä nyt niin kuin lasi, jossa on kaikki mitä siihen mahtuu, kuva on valmis niin kuin keskeneräinen taulu voi olla, ettei siitä mitään puutu. (T 136–37)

Edellä kuvatussa katkelmassa henkilöhahmon suulla ilmaistaan sekä suoraan että epäsuorasti mökin merkitys hänelle. Mökki metaforisoituu Annan koko minuudeksi. Täysinäiseen lasiin ei voi enää lisätä mitään. Ihminen ei voi olla yhtään enempää tai vähempää kuin on. Lasi kuvaa ihmisen fyysistä ulottuvuutta ja äärellisyyttä. Lasi henkilöhahmon metaforana korostaa Annan särkyvyyttä. Lasi on materiaalina hauras. Lasimainen olemus on ontologisesti turvassa mökillä. Keskeneräinen taulu kuvaa Annan käsitystä siitä, ettei ihminen ole koskaan täysin valmis. Se, että keskeneräinen taulu on valmiina kuvana, kuvastaa Annan hyväksyvää asennetta itseään kohtaan. Hän saa mökillä olla se, joka hän tuntee pohjimmiltaan olevansa. Ääneen hän ei kuitenkaan halua asiaa myöntää. Leenan tiedustellessa, tuntuuko mökin myyminen ikävältä, Anna vastaa, että ei. Hänellä on koti Helsingissä. Tässä korostuu taas mökin merkitys: Se vertautuu kotiin. Kaupunki tuntuu kuitenkin eri tavalla yksinäiseltä paikalta kuin maaseudun luonnollinen yksinäisyys. Annalle totuuden myöntäminen tekee liian kipeää. Anna kuitenkin sanoo, että kyllä hän mökin ostaisi mikäli olisi rahaa.

- Voi olla hyväkin, hän sanoi, istui seinää tuijottaen ja näki tapettikuviot siinä nyt ensimmäistä kertaa.
- Hyväkö, mökinmyyntikö, Leena sanoi.
- Tuota me ei kyllä arvattu, isäkin sanoi että Anna tätä ainakin vastustaa, mitä sinä oikein tarkoitat. Me kaikki sanottiin, että Annanhan se paikka on, jollain tavalla, eniten. (T 137)

Anna vastaa jälleen kieltävästi, eikä asiaan enää palata. Perheenjäsenetkin

tunnistavat Annan erityisen suhteen mökkiin. Anna tuijottaa tapettia hillitäkseen tunteensa. Hän ei halua myöntää, että mökin myyminen satuttaa häntä.

Anna saattaa kumppaninsa bussille. Hän kertoo mökin myynnistä puolisolleen, tällä kertaa Jaskaksi nimetylle. Jaskan tehdessä lähtöä Annan vanhempien kotitalosta Anna kuvailee eroa näin: "Ikävä, joka tulee ennen kuin toinen on ehtinyt lähteä, ja pian on aikaa kuin tilaa joka puolella ympärillä, ettei tiedä miten sen täyttäisi." (T 144) Jaskan ego vie tilaa tavalla, jonka jälkeen syntyy tyhjiö. Jaskan persoona rajoittaa henkilöahmon henkistä tilaa. Stuart Hallin (1991, 24) sosiologisen subjektikäsityksen mukaan ihmisen sisäinen ydin ei ole autonominen ja itseään kannatteleva vaan muodostui suhteessa "merkityksellisiin toisiin". Identiteetti muodostuu minän ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa ja interaktiossa. (Hall 1991, 24.) Annan minuus muovautuu kuvatulla tavalla lähisuhteissa. Suhde Jaskaan on ambivalentti. Samaan aikaan Anna ikävöi Jaskaa, mutta eroaminen tuntuu myös vapauttavalta. Anna saa aikaa itselleen. Jaska ei ole päättämässä ajankäytöstä ja Annan valtaa tilan tunne, joka ympäröi häntä. Tila on ennen kaikkea mentaalista vapautta, jota kukaan toinen ihminen ei ole täyttämässä. Jaskan poissaolon vuoksi Annan minuus määrittyy hänestä itsestään käsin, eikä merkityksellisestä toisesta. Annan sisko Leena ihmettelee Annan ja Jaskan suhdetta:

– Tehän olisitte voineet käydä eilisiltana, yhdessä. Olisitte päässeet yhdessä lähtemään täältä. [...] – Minä viime kesänä ihmettelin teitä. Sinä tulet päivää ennen mökille, Jaska tulee, on pari yötä ja lähtee, ja sinä lähdet seuraavana päivänä. Tai sinä tulet aamulla ja Jaska illalla. Teillä on kumma avioliitto. Tai sinä käyt jossain Oulussa Elinan luona. Koska te oikein aiotte hankkia lapsen ja olla niin kuin perhe. (T 145)

Novellien nainen ei yleensä kommentoi ääneen eikä ajatuksissaankaan tämän tyyllisiä keskusteluja, jossa häntä painostetaan elämään tiettyjen normien mukaista elämää. Nainen elää modernisaation murrosvaihetta, jossa perinteinen perhemalli on yhä harvemman ihmisen pysyvä valinta. Leenan mainitessa, että Anna käy kotona useammin kuin hän, vaikka asuu vanhempien kanssa samalla paikkakunnalla, Anna kertoo syyksi sen, että hän pitää bussimatkoista ja maisemien katselusta. Anna on erilaisten paineiden puristuksessa. Bussissa, joka on liikkeessä hän tuntee olonsa

hyväksi. Matka on välitila, jossa hän on irrallaan paikkoihin kytkeytyvistä sosiaalisista sidoksista.

Anna hyvästelee mökin ukkosyönä. Siekkisen novellituotannossa paikkojen, tilojen ja ihmisten kuvauksista täytyy usein tulkita henkilöhahmon mahdollista tunnetilaa. Mökin ulkopuolella raivoavan rajuilman voi tulkita metaforaksi tunteille, joita mökistä luopuminen synnyttää (Rimmon-Keanan 1991, 90). Anna katselee mökin ympäristössä myrskytuhoja ja hänestä tuntuu, että vain hän oli sattumalta jäänyt myrksystä jäljelle: "kuin olisi tähdätty huonosti, osuttu sivuun." (T 148) Annalle tärkeä minuuden rakentumisen paikka on poissa. Myrsky on muuttanut maisemaa ja vain hän on jäänyt jäljelle. Ääneen lausumaton toive pilkahtaa yllä olevassa lainauksessa: Annakin olisi tahtonut tulla myrskyn tuhoamaksi. Silti hän ei enää ensi järkytyksen mentyä voi myöntää, että mökistä luopuminen sattuisi: "Miksi minä tulin, Anna ajatteli, [...] Enää minä en tule tänne, eikä se tunnu miltään niin kuin ei mikään tunnu. (T 148) Selvitäkseen tilanteesta Anna pyrkii väistämään tunteitaan. Mökkiä lukuun ottamatta mikään ei tunnu miltään. Mökki on ainoa asia, joka on saanut hänet tuntemaan. Mökki on edustanut hänelle emotionaalista ankkuria elämässä (vrt. Giddens 1991, 243). Mökillä saunomisen traditio on luonut mentaaliset lepopaikat Annan mieleen. Mökillä hän on voinut käydä uudistumassa ja rauhoittumassa. Sinne hän on mennyt kokoamaan itsensä: palauttamaan valtarakenteiden puristukseen kadonneen subjektiivensa ja eheyttämään minuutensa.

Novellissa käännetään katse kuitenkin tulevaisuuteen ja kuin jotain vihjaten Anna käy merellä kiertämässä pientä saarta, jonka joku on omin käsin rakentanut. Saari on alun perin luoto, jolle joku on vuosikaudet soutanut kiviainesta ja maata ja rakentanut pienen yhden tai kahden huoneen mökin ja rantasaunan. Mökin voi tulkita metaforisesti kaipuuksi omaan kotiin, joka on niin pieni, että sinne juuri ja juuri tuntuu mahtuvan yksi ihminen. Luotoa on hitaasti rakennettu vuosi vuodelta. Luoto metaforisoituu Annan minuudeksi, jonka rakentaminen on aivan yhtä vaivalloista työtä. Oma tilaa joutuu luomaan vuosikaudet ja sitä saa aikaan vain juuri ja juuri sen verran, että sinne mahtuu. Anna miettii, millainen mies se mahtaa olla, joka sellaista tekee, ja hänelle tulee äkillinen tarve ajaa saaren luota pois niin

nopeasti kuin pääsee. Häntä alkaa ahdistaa ajatus siitä, kuinka vaivalloista minuuden rakentaminen on.

Anna kävelee ponttoonilaituria ja katselee samalla ympärilleen:

[...] pienessä ystävällisessä kaupungissa, josta purettiin vanha 1800- luvulla rakennettu kauppahalli, puretaan parhaillaan koristeisia puutaloja puiston laidassa, ja teurastamo laskee verta mereen niin että vesi on punaista kuin iltaruskon aikaan. (T 149)

Teurastamon veri toimii metaforana luopumisen tuskalle. Iltarusko kuvaannollisesti laskee myös vanhan katoavan kaupungin ylle. Vanha hitaasti rakennettu kaunis ympäristö katoaa. Modernisaatio muutta maisemaa. Novellien nainen arvostaa vanhaa ja kaunista puurakentamista, kuten myöhemmin luvussa neljä tulee ilmi. Naiselle esteettistä normia edustaa vanha ja perinteinen käsillä rakentaminen. Käsillä tehdyn arkkitehtuurin purkaminen muodostaa käänteisen analogian vaivalloisesti rakennettulle luodolle. Paikat johon nainen kiinnittyy ovat hitaasti ja hartaasti tehtyjä. Anna kokee myös itse muuttuvansa:

Kotikaupungissa, missä ei pian ole kotia niin kuin ei ole tuttujakaan enää. Minä olen muuttanut. Silti minä mielelläni, ja aina kun tulee tilaisuus, sanon olevani täällä, sanon kaupungin sijaitsevan saarella kuin puhuisin itsestäni.(T 149)

Kaupungin muuttuminen ympärillä ja tuttujen kaikkoaminen ei saa kaupunkia tuntumaan vieraalta, vaan Anna tulkitsee itse muuttuneensa. Hän haluaa olla subjekti ja tulkitsee mieluummin itse muuttuneensa sen sijaan, että ulkoistaisi muutokset ympäristöä koskeviksi. Anna kertoo toisille ihmisille aina tilaisuuden tullen olevansa kaupungissa. Anna sanoo, että kertoo kaupungin sijaitsevan saarella ja mieltää itsensä tuoksi saareksi. Toisin sanoen hän luo itselleen mielikuvan, joksi mieltää itsensä. Ja näin ollen turvaa mentaalisesti olemassaolonsa. Minuus kiinnittyy fyysisen ympäristön sijaan siitä luotuun mielikuvaan. Abstraktit ajattelun rakenteet mahdollistavat mielikuvan luomisen tärkeistä minuuden rakentumisen paikoista, kun yhteys fyysiseen ympäristöön katkeaa. Saari muuttuu Annalle mentaaliseksi paikaksi ja hän ajattelee olevansa se itse. Saari on siis yhtä aikaa sekä metaforinen minuuden kuvastaja, että reaalin novellin todellisuuteen sijoittuva paikka. Kuvat

kaupungista saarella limittyvät kuvaan luodolle käsin rakennetusta saaresta. Anna rinnastaa itsensä pieneen käsin rakennettuun luotoon. Käsin on luotu myös purettava vanha kaupunkikin, joka myös saa mentaalisen turvapaikan saarella.

Ontologiseen turvallisuuteen liittyy tunne jatkuvuudesta sekä tapahtumien järjestyksestä. Ontologisen turvallisuuden merkitys on Anthony Giddensin (1991, 243) mukaan siinä, että se kuljettaa ihmisen muutosten, kriisien sekä erilaisten riskitilanteiden läpi. Ontologinen turvallisuus käsittää myös laajempia asioita, jotka eivät ole yksilön välittömässä vaikutuspiirissä. Tällaiseksi voi katsoa naisen maailmassa mökin myymisen ja kaupungin muuttumisen. Anna kykenee pitämään yllä ontologista turvallisuudentunnettaan. Hän kykenee mentaalisesti vastaamaan kriisiin, jota hänelle tärkeiden paikkojen myymiseen ja muuttumiseen liittyy. Mentaalisten paikkojen luomisen avulla Anna tuottaa tunteen jatkuvuudesta.

Mökkisaari on eheän minuuden metafora Annalle. Hän kiinnittää itsensä mentaalisesti fyysiseen saareen ja siirtää mielikuvat itsestään sinne. Itsensä mieltäminen saareksi kuvaa myös eristäytymistä. Luodon päälle käsin rakennettu saari on veden eristämä paikka. Anna eristää oman minuutensa turvaan saarelle, sillä hän kokee oman itseytensä olevan uhattuna. Doreen Massey (1994,7; 2008, 135-137) kritisoi tällaista paikkaidentiteettiä maskuliinisen identiteettikäsityksen muovaamaksi. Tällainen paikka on rajattu, muuttumaton ja suljettu. Masseyn mukaan myös paikalla on identiteetti. Se koostuu osaltaan keskinäissuhteista toisten paikkojen kanssa. Massey huomauttaa, että tämä käsitys on vastakkainen käsityksille paikasta kotina, jonka kuvitellaan olevan rauhoittavien ääriiviojen rajaama turvallisuuden ja vakauden satama. Masseyn mukaan tällainen käsitys paikkojen identiteetistä pakottaa rakentamaan muureja ympärilleen. (Mt. 145) Siekkisen henkilöahmo eristää minuuden luvussa yksi saarelle turvaan muilta ihmisiltä ja mahdollisilta minuutta rajoittavilta valta-asetelmilta. Hahmolla on tarvetta raja-aitojen pystyttämiseksi oman minuutensa ympärille, sillä hän on voimaton muuttamaan valtarakenteita, jotka osaltaan tarvetta eristäytymiseen synnyttävät. Tarve subjektiuteen on kaikilla ihmisillä sukupuolesta riippumatta. Ottaakseen haltuun oman identiteettinsä nainen noudattaa Masseyn maskuliiniseksi nimeämän paikkasidonnaisen identiteettikäsityksen kaavaa.

Naisen identiteetti on hauras. Olennaista paikkaidenteetin omaksumisessa on vaikutusmahdollisuudet identiteettiä uhkaaviin voimiin. Esim. nationalistit puolustavat paikkaidenteettiä täysin samoista lähtökohdista kuin novellien nainen. Uhan tuntu saa ihmisen suojautumaan ja rakentamaan subjektiuttaan uhkaavilta tuntuvien reunaehtoien sisään. Anna rakentaa näkemästään luodosta mentaalisen paikan, jonka mieltää omaksi itsekseen ja jonne mielikuvissaan minuutensa siirtää. Mielikuvasta tulee turvapaikka minuudelle. Myöhemmin novellituotannossa tämä saari, metaforinen minuus, konkretisoituu myös todelliseksi paikaksi, jonka keskipisteenä on mökki.

Olennaista selviytymisen kannalta on, että fiktiivinen mieli kurkottaa kohti tulevaa. Ollakseen ontologisesti turvassa ihmisellä on oltava Giddensin (1991, 243) mukaan sekä tiedostamattomalla että tietoisuuden tasolla jonkinlainen vastaus olemassaolon perustaa koskeviin kysymyksiin, joita eri elämänvaiheissa kohdataan. Anna vaikuttaa selvinneen mökin myymisestä seuranneesta kriisistä hyvin. Hänellä on myös moniselitteisiä ja lukijan tulkinnalle tilaa antavia vastauksia olemassaolostaan, kuten edellä on kuvattu. Minuutta – mökkiä, henkistä kotia – ei tarvitse hylätä, se vain siirtyy säilöön mentaaliseen tasolle. Se on myös paikka, jota henkilöahmo näyttää itse määrittelevän. Rajatun identiteetin tarve syntyy uhan tunteesta modernisaation puristuksessa, jossa yksilöä uhkaa hallinnan menetys (Massey 2008, 135). Massey jatkaa (mt. 135-141), että hallinnan menetyksen tunne koskee ennen kaikkea ensimmäisen maailman ihmisiä, toisin sanoen länsimaalaisia valkoisia ihmisiä. Novellien nainen on tässä positiossa, mutta hänen identiteettinsä rakentuu modernisaatiossa silti valtapositioiden kyseenalaistamisesta käsin eikä niinkään omasta hegemonisesta paikan säilyttämisen tarpeesta, ellei sellaiseksi lasketa valtaa itseensä, jonka katson olevan täysin oikeutettua. Massey (mt. 135; Robins 1991, 41) siis nimeää keskuksellisen identiteetin taantumukselliseksi tarkastellessaan identiteettiä globaalilla tasolla. Keskuksellinen identiteetti on sukua Stuart Hallin (1991, 23) valistuksen subjektille, jossa ihmisellä katsotaan olevan jonkinlainen ydinminä. Novellien naisen minuus rakentuu valistuksen subjektikäsitteilyn mukaan. Naisen tuntema ontologinen turvattomuus saa hänet luomaan minuudelle kiintopisteen, jota hän tarvitsee päästäkseen kriisistä yli.

Rajoja rakentavaa identiteettiä ei tarvitse Massey'n (2008, 135-141) lailla mieltää luonteeltaan maskuliiniseksi, vaan sitä tulee tarkastella suhteessa yksilön sisäiseen kokemukseen hallinnan tunteesta, jota ihminen tarvitsee kyetäkseen olemaan toimija.

2.4 Katse kohti uutta mökkiä

Pauli Tapani Karjalainen (2006, 83–89) liittää identiteetin ja minuuden paikkoihin ja paikkakokemuksiin. Karjalaisen lähtökohta on humanisissa maantieteen konkreettisissa paikoissa, joiden alueellista luonnetta hän tarkastelee. Tulkitsen kuitenkin väljemmin identiteetin perustan kiinnittyvän mentaaliin paikkoihin konkreettisten lisäksi. Karjalaisen mukaan paikat luovat identiteetin perustaa. Karjalainen määrittelee topobiografian elämäkerrallisten paikkakokemusten tulkinnaksi, jossa keskeinen sija on eksistenssifilosofian näkemyksillä paikkojen olemassaolosta ja merkityksestä. Eksistentiaalisesti tarkasteltuna paikat ovat oleellinen osa olemassaoloamme. Topobiografiset paikat säilyvät muistoissa. Subjekteilla, ihmisillä tai fiktiivisillä romaanihenkilöillä ei teoriassa voi olla täysin samanlaisia muistoja, joten ei myöskään samanlaisia paikkoja ole olemassa. Topobiografiaan liittyy oleellisesti myös identiteetin ja minuuden käsitteet: Muistojen välittämät ajan ja paikkojen sidokset rakentavat identiteettiämme ja minuuttamme. (Karjalaisen 2006, 83–91.) Siekkisen tuotannossa minuutta ja identiteettiä koostava narratiivi, Stuar Hallin (1999, 23) mukaan "lohduttava minäkerrtomus", rakentuu suhteessa mökkiin.

Novellituotannon alkupuolen jälkeen lapsuuden merenrantamökistä siirrytään mökkikuvauksiin, joissa matkustetaan mökkisaareen. Osittain merellä moottoriveneellä ajelu limittyy aiempaan mökkikuvastoon ja merellä oloon. Mökkitoposten väliin rakentuu luonteva jatkumo, jossa minuuden kannalta olennaiset lapsuuden tutut maisemat pysyvät samoina. Mökki merkitsee novellien naiselle kotia. Kotia koskevat käsitteellistykset ovat kiistanalaisia ja sukupuolittuneita. Idealisoitu koti edustaa suojan ja turvan tarpeita, joita ihminen

kaipaa (vrt. Haari 2006, 16). Naisen paikkaa kotiin ryhdyttiin yhteiskunnassa rakentamaan 1800-luvulla. Nainen myös metaforisoitui kodiksi lämmön ja turvan tuottajana. Tällainen käsitys kodista on sukupuolittunut ja maskuliinisen kotikäsitteksen tuottaman. Kodista käsin mies saattoi lähteä maailmalle ja palata sinne aina takaisin. (Vrt. Massey 2008, 141; Lappalainen 1998, 102–103.) Topofiilinen kaipaus kotiin ei kuitenkaan kosketa vain miehiä, vaan novellien nainen kaipaa yhtä lailla ontologisen turvallisuuden perustaa. Naiselle mökki ja etenkin mökkisauna merkitsevät tiloina turvan ja suojan lähdeksi. Pihla Siimin (2006, 97) mukaan se, miten paikka koetaan kodiksi, on kytköksissä suurelta osalta sosiaalisiin suhteisiin. Paikasta tulee koti, kun se koetaan ystävälliseksi. Siekkisen tuotannossa saarella oleva mökki on paikka jossa henkilö hahmo voi vapautua omaa tilaa rajaavista sosiaalisista valta-asetelmista. Naiselle kodin ystävällisyys on ennen kaikkea omaa tilaa, jota kukaan toinen ihminen ei rajaa. Mökillä sauna on oma erityinen tilansa, joka hoitaa ihmistä. Merkittävä ero maskuliiniseen käsitykseen kodista on se, että saunassa kukaan toinen ihminen ei paikannu turvan ja suojan tuottajaksi. Lämmön lähteenä toimii kiuas. Sauna tilana tuottaa turvaa ja suojaa. Sinne nainen voi vetäytyä lepäämään.

Kotimökistä luopuminen on taitekohta hahmon elämässä, kriisi, josta hän vaikuttaa selviävän varsin hyvin. Edellisessä alaluvussa kuvaamani mökkisaari on enne tulevasta, tarpeellinen jatkuvuuden tunne, joka kannattelee ontologista turvallisuuden tunnetta. Se on haavekuva, johon voi siirtää kiinnittymisen tarpeensa. Mentaalisesta mökistä tulee myöhemmin totta. Mökkisaari on keskeinen tapahtumapaikka useissa novelleissa, jotka lähinnä vahvistavat mökin merkitystä novellien naiselle turvan tuottajana. Jätän nämä stabiiliutta kuvaavat novellit pois. Siirryn viimeisessä luvussa suoraan murroskohtaan, jossa jälleen koittaa mökin myymisen aika. Tällöin naisen turvattomuus tulee uudelleen näkyväksi. Käsittelen tätä toista mökistä luopumista rinnakkain sellaisten novellien kanssa, joissa nainen pyrkii luomaan lentokentästä uuden kiintopisteen.

3.KOTI – KODISTA POIS

Siekkisen novellit sijoittuvat neljälle vuosikymmenelle 1970-luvulta aina 2000-luvulle. 1800-luvulla luotu ideaali, jossa nainen on kotona miehen sekä lasten hoivaajana on voimissaan novellien naisen todellisuudessa. Avioliitossa naisen paikka on edelleen olla koti, vaikka sitä ei enää niin voimakkaasti rajata. (Vrt. Lappalainen 1998, 102.) Nainen on sisäistänyt paikan, johon hänet on suostuteltu. Novelleissa naisella ei ole lapsia, mutta hänen asemansa kodissa määrittyy miehen tarpeista käsin. Jätän staattista kodissa rakentunutta parisuhdetta kuvaavat novellit pois ja keskityn tässä luvussa murroskohtaan, jossa nainen pyrkii jättämään avioliiton taakseen.

Käsittelin edellisessä luvussa naisen nuoruuden parisuhteita ja kuvasin hänen oman tilan etsimisen tarvettaan ja sitä, miten mökki ja sauna tilana toimivat henkisenä kotina. Luvussa Koti käsittelen keski-ikäisen naisen parisuhdetta, jota eletään todeksi kodiksi kutsutussa tilassa. Toiseksi viimeisessä novellikokoelmassa *Kaunis nimi* (1996) naisen opiskelu- ja nuoruusvuodet ovat takanapäin ja hahmon elämismailma on muuttunut. Hän on modernisaation myötä herännyt tiedostamaan oman asemansa avioliitossa ja katselee menneitä vuosia uusin silmin. Avioliiton dynamiikka ei ole vuosien varrella kehittynyt. Siinä eletään edelleen todeksi hierarkisia valtarakenteita. Naisella on vuosia jatkunut tarve tulla nähdyksi, mutta parisuhteen pysähtyneet asetelmat eivät tuota tarvetta tyydytä. Mies ei näe naista, eikä tee hänelle tilaa naisen omista lähtökohdista käsin. Kodissa ei vuosien saatossa ole yhtään enempää tilaa mentaalisisä mielessä kuin aiemminkaan. Tässä luvussa käsittelemässäni novellissa ”Lentoasemanainen” tulee esille ambivalentti liike pois parisuhteesta, joka ei tyydytä. Samaan aikaan läsnä on lähtemisen vaikeus. Avioliiton merkityksen jatkuvuuden tuottajana voi rinnastaa mökkiin. Se edustaa mökin tavoin pysyvyyttä naisen elämässä. Avioliitto on aineeton, mentaalinen paikka, jota eletään todeksi kodissa.

3. 1 Matkavalmisteluja

“Lentoasemanaisessa” (KN 489-490) nainen voittaa parin viikon matkan Karibialle. Sattuma puuttuu peliin ja tarjoaa mahdollisuuden irrottautua tutusta ja turvallisesta, mutta tylsästä elämästä, johon novellin päähenkilö on tyytymätön. Novelli alkaa varmistelulla. Henkilöhahmon täytyy varautua matkaan etukäteen. Mitään ei saa jäädä sattuman varaan. Nainen osaa pian ulkoa lentokoneen lähtö- ja tuloajat, ja jo kaksi viikkoa ennen matkaa hän ryhtyy pakkaamaan. Matka tarjoaa henkilöhahmolle tilaisuuden rakentaa itsensä uudelleen. Kirjallisuudentutkimuksessa matkustaminen on liitetty identiteetin määrittelyyn (Kurikka 1992, 6). Selkeintä sen hahmottaminen on silloin kun matkustaminen toimii peilauspintana paikkasidonnaisesti määrittyvälle identiteetille. Matkustaessa ihminen peilaa itseään ja aiempia kokemuksia kaikkeen kohtaamaansa vieraaseen ja outoon. Oma itseys piiryy selkeämmin esiin suhteessa vieraaseen. Ihminen tulee tietoisemmaksi omista totunnaisuuksista ja tavastaan luokitella asioita, jotka hänen elämäänsä ja identiteettiänsä määrittävät (vrt. Bauman 1996, 52). Lentoasemanaisen identiteetin muutosta voisi kutsua Stuart Hallin (1992,23) termillä “liikkuvaksi juhlaaksi”. Identiteetti on jatkuvassa muutoksessa, mutta Hallin lähtökohdista käsin sen voi tulkita erityisen juhlavaksi silloin, kun muutokseen liittyy vahva emansipaatio. Naisen ajatuksissa edessä oleva matka merkitsee radikaalia muutosta:

Matkalaukku oli aivan uusi, se oli pehmeää sinistä nahkaa, ja hyvin huolellisesti, ikään kuin olisi valinnut vaatteet, kengät ja korut jotakin uutta ja aivan toisenlaista elämää varten, hän ryhtyi sitä täyttämään [...] Hän pakkasi matkalaukkua hartaasti kuin kapiokirstua, syyllisyyttä ja salaista voitonriemua yhtä aikaa tuntien. Ja ennen kuin hän sulki ja lukitsi sen, hän sujautti siihen kauan sitten ostetun ja yhä täyden hajuvesipullon sekä pienen pullon punaista kynsilakkaa. Perillä, hän päätti, siellä Karibialla, hän hotellin kampaamossa, sellainen siellä tietenkin olisi, antaisi värjätä hiuksensa: punaisiksi. (KN 489-490)

Pakkaaminen saa rituaalinomaisen merkityksen. Nainen kokee valmistuvansa uuteen elämään. Hän kokee muuttuvansa toisenlaista elämää eläväksi ihmiseksi ja omaksuvansa näin ollen myös uuden identiteetin. Liike kahden tilan välillä nostaa identiteetin esiin. Identiteetin tekee näkyväksi paikattomuuden tai paikaltaan

siirtymisen tunne. (Ks. Carlson 2014, 22.) Nainen on työssä konttorissa, joka edustaa tilana kaikin tavoin kahlitsevaa elämää määrittävää harmautta. Hotellin kampaamo Karibiolla edustaa vastakohtaa konttorille. Identiteetti piirtyy esiin binaaristen vastakohtaisuuksien kautta: Konttoristin lakkaamttomat ja lohkeilleet kynnet saavat uuden punaisen värin lomalla, samoin värjäämättömät hiukset. Lisäksi nainen ostaa pienen kiiltävän yöpuvun, vaikka kotona hän nukkuu flanellinen miesten pyjama yllä. Muutosta kuvataan ulkokohtaisesti, mutta läsnä on myös sisäinen muutos. Henkilöhahmo pyrkii luomaan itsensä uudelleen ja kääntämään kohtalonsa parempaan suuntaan. Hänestä tulee identiteettiä muokatessaan myös aktiivinen subjekti. Pakkaustapahtumaa leimaa onnentäyteinen odotus. Hahmo tuntee sisäistä voitonriemua. Mentaalinen paikaltaan siirtyminen mahdollistaa vapauden tunteen (vrt. Massey 2008, 38). Minä tiedostaa itsensä ja on tulemisen tilassa: se aavistelee ja tutkiskelee tuntemuksia, joita pakkaaminen herättää. Siekkisen teksti ei latista identiteettiä kapeaksi ulkoiseksi representaatioksi, vaan kuvaa myös mielen muutosta ja sisäistä uudistumista, joka vaatii ulkoisia puitteita.

Maininta kapiokirstusta luo lähtöön lopullisuuden tuntua. Kapiokirstu viittaa vanhaan aikaan, jolloin lapsuuden kodista lähettäessä saatiin kapiot mukaan ja siirryttiin uuteen elämään, usein puolison kotiin, jossa jattiin tilat vanhan pariskunnan kanssa. Kapiot ovat olleet naisen turva ja omaisuus, jotka säilyivät naisen omaisuutena miehen kuollessakin. Kapioiden historia ulottuu 1600-luvulta 1960-luvulle, jolloin kapiot vaihtuivat häälahjoihin. Kapioissa painottuu avioliiton historiallinen perinne. (Ks. Tastula, 2014.) Matkalaukun mieltäminen kapiokirstuksi piirtää siis esiin myös kirstun mukanaan kantaman tradition, jonka henkilöhahmo tulee ottaneeksi mukaansa. Lisäksi kirstu korostaa naisen omistussuhdetta tavaroihin. Ne ovat vain hänen. Henkilöhahmo ottaa kapiot mukaan matkalle aivan kuin aikeissa ei olisikaan palata. Maininnat kapioista voi tulkita viittaukseksi siihen painoarvoon, jonka avioliitto saa henkilöhahmon todellisuudessa. Kapiot voi myös tulkita pyrkimykseksi itsenäistyä ja ottaa oma elämä haltuunsa pakkaamalla itselle kuuluvat tavarat mukaan.

3.2 Parisuhde

Nainen on valmistanut matkaa ennen pakkaseen ja jääkaappiin runsaasti ruokia kotiin jäävälle miehelle. Ruoan valmistus osoittaa naisen paikan kodissa hoivan lähteenä ja kodin tunnun tuottajana (vrt. Haarni 2006, 16; Lappalainen 1998, 102). Nainen näkee ennen matkaa eroottissävytteistä unta toisesta miehestä, jonka kanssa hän kulkee hiekkarannalla. Tämä on saanut naisen tuntemaan sisäistä hehkua, mutta myös syyllisyyttä. Unen tuottamaa syyllisyyden tunnetta helpottaakseen hän on valmistanut ruokia hieman lisää. Eroottinen uni uhkaa avioliittoa, toisin sanoen kodin pyhyttä (vrt. Lappalainen 1998, 103). Nainen kompensoi syyllisyydentunoaan suorittamalla rituaalin, tässä tapauksessa ruoan valmistuksen, jolla hän sekä vapautuu synnistään että suostuu perinteiselle naiselle osoitetulle paikalle kodissa.

Naisen kapina hänelle osoitettua paikkaa kohtaan on hyvin ambivalentti. Nainen tuntee syyllisyyttä matkalaukkua pakatessaan. Pakkausrituaali on mentaalista syntymistä subjektiksi, jossa nainen pyrkii pois kodissa hänelle muodostuneesta paikasta. Nainen ei kerro miehelleen mitään matkavalmisteluista eikä niihin liittyvistä tunteista. Näin hän säilyttää autonomisuuden matkaan liittyvissä asioissa. Kommunikoimattomuus kuvastaa suhdetta, josta puuttuu luottamus. Avioliitto näyttäytyykin modernina instituutiona toisin kuin nykyaikainen parisuhdeideaali, jossa keskeistä on tasa-arvoinen kohtaaminen ja elävä rakkaussuhde. 1800-luvulla taphtui murros, jolloin kodista tuli tuotantoyksikön sijaan yksilöllisen minuuden rakentumisen paikka. Koti merkitsi minuuden rakentumista ennen kaikkea miehelle. Naisen osa oli turvata miehen ja lasten hyvinvointia ja toimia koti-ideaalin ylläpitäjänä. (Emt. 102.) Modernisaatio murtaa tämän käsityksen. Novellien naisessa herää halu syntyä subjektiksi.

Lentokenttä muodostuu kahta maailmaa erottavaksi väli tilaksi. Päästyään lentokentälle nainen menee naistenhuoneeseen meikkaamaan. Huolellisesti meikatessaan ja korvakoruja laittaessaan hän ajattelee miestänsä, jonka mielestä vesi ja saippua riittävät kauneudenhoitoaineiksi. Nainen on toista mieltä. Hän puuteroi kasvonsa, levittää poskipunaa, silmiin ripsiväriä sekä huuliin huulipunaa. Miehen mielipide vaikuttaa siihen, miten nainen omaa subjektiivuttaan kotona rakentaa. Nainen tekee muutoksia ulkoiseen olemukseensa vasta lentokentällä. Lentokenttä on tila, jossa voi olla oma itsensä, päättää itse asioistaan ja ulottaa päätökset myös toiminnaksi. Identiteetti kiinnittyy sekä liikkeeseen, että tilaan, joka syntyy jostain lähtemisen ja johonkin saapumisen välille. (Ks. Carlson 2014, 22.) Lentokenttä on (väli)tila, jossa naisen ulkoinen muutos on mahdollinen. Naisen haaveet punaisista kynsistä ja hiuksista voi tulkita oman itsensä haltuunottoon. Meikkaaminen naistenhuoneessa on syntymistä subjektiiviksi. Länsimaisessa symboliikassa punainen on synnin väri. Raamatun tunnetuin langennut nainen Maria Magdalena kuvataan usein punatukkaisena ja pukeutuneena punaiseen. Ihmisten seksikäyttäytymistä normitetaan kaikissa yhteisöissä ja muutokset seksuaalimoraalissa kertovat laajemmasta yhteiskunnallisesta murroksesta. Seksuaalimoraali tuottaa ja uusintaa yhteiskuntajärjestystä. (Kontula 2009, 61) "Punainen on myös kamppailun väri, sillä niin kauan kuin herruus rakentuu seksuaalisuuden kontrollille, kapina lähtee libidosta." (Mt. 61) Naisen voi siis katsoa kapinoivan miehistä vallankäyttöä vastaan. Hän meikkaa itsensä syntisen punaiselle ollessaan vapaassa tilassa. Meikkaaminen symboloi myös oman seksuaalisuuden haltuunottoa.

Matkalle lähtö saa yllättävän käänteen lentokentällä juuri ennen koneeseen nousua. Nainen tapaa miehen, joka on lähdössä samalle matkalle kuin hän. Mies maalailee miellyttäviä kuvia Karibian ihmeellisestä maailmasta. Siitä kuinka hän voisi toimia sukellusoppaana. Nainen tuntee jo sävähdyksiä sisällään. Hän huomaa, ettei miehellä ole sormusta ja mikä vielä tärkeämpää, ei sormuksen jättämää painauma tai vaaleaa juovaa rusketuksesta. Miehen kohtaaminen edustaa naiselle muutakin kuin lomaromanssia: sormuksen puuttuminen viittaa paitsi naisen moraalisiin kriteereihin, ehkäpä lisäksi siihen, että vapaa mies voisi olla alku

uudelle parisuhteelle. Nainen menee pyörälle päästään ja jänistää viime hetkellä. Miehen kohtaaminen saa hänet lopulta viime tingassa jättäytymään pois koneesta. Kertoja kuvaa naisen mielteitä näin: ”[...] tuo mies, jonka sormien hipaisu oli saanut hänen päänahkansa kihelmöimään, mies vetäisi hänet mukaansa pinnan alle, niin kävisi, eikä mahtaisi mitään.” (KN 496). Naisen pyrkimys murtautua ulos kodin minuutta kahlitsevista rakenteista pysähtyy. Nainen kuvaa mahdollisia tulevia tapahtumia uppoamiseksi. Mies puhuu konkreettisesta sukeltamisesta, mutta naisen maailmassa se metaforistuu moniselitteiseksi kuvaksi siirtymästä, matkasta, jolta ei olisi paluuta.

Nainen joutuu tekemään päätöksen nopeasti. Valinta on tehtävä kahden miehen välillä. Tulevaisuudesta toisen miehen kanssa hän ei tiedä. Kotona sen sijaan on ennustettavuutta: turvaa tuova, mutta subjektiivinen ulos sulkeva avioliitto, johon nainen päättää palata. Tradition vetovoima osoittautuu suuremmaksi. Anthony Giddensin (1994, 95) mukaan traditiolla on normatiivinen ja moraalinen sisältö, johon sen sitova voima perustuu. Traditioiden moraaliluonne liittyy läheisesti menneisyyden ja nykyisyyden yhdistämisessä käytettäviin tulkintaprosesseihin. Traditio edustaa paitsi sitä, mitä yhteiskunnassa “tehdään”, myös sitä, mitä siinä “pitäisi tehdä”. Tästä ei tietenkään seuraa, että tradition normatiivisuus välttämättä selkeästi ilmaistaisiin. Voi siis tulkita, että sisäistetty normatiivisuus vaikuttaa valintaan kahden miehen välillä. Yksiselitteisten normien sijaan kyse on postmodernissa yhteiskunnassa välittyneemmästä moraalista, joka ei määrää vaan pikemminkin määrittelee toimijaa (vrt. Himmelweit 2013).

Novellissa tulee ilmi myös naisen kokema turvattomuus. Ontologiseen turvallisuuteen liittyy tunne jatkuvuudesta sekä tapahtumien järjestyksestä (Giddens 1991, 243). Novellin alussa nainen pyrkii hallinnan tunteeseen liittyen tulevaan matkaan. Hän varmisteleo aikatauluja ja oppii ne ulkoa hyvissä ajoin ennen matkaa. Samoin hän opettelee ulkoa kokoontumispaikan sijainnin lentokentällä ja ajan, jolloin kotoa olisi lähdettävä, jotta ehtisi matkalle. Asoita voi suunnitella etukäteen tiettyyn pisteeseen saakka ja näin rauhoittaa mieltä. Lentokenttä on yllätysten tila, jota ei voi hallita. Lentokenttä mahdollistaa kohtaamisen, jolle nainen altistuu ja joka voi mahdollisesti muuttaa hänen elämänsä

suunnan. Avioliitto määrittelee naisen paikkaa ja mahdollisuuksia, vaikka hän on fyysisesti poissa kodista. Lentokentällä tapaamaansa mieheen projisoituu naisen etukäteen kokemat syyllisyyden tunteet. Syyllisyydenunne sitouttaa naisen normatiiviseen avioliittoon ja saa naisen kääntymään kotiin päin.

3.3 Paluu kotiin

Nainen on aktiivinen toimija ja tekee valintoja. Novellin alussa hän tietää mitä hän on nyt ja mitä hän voisi tulevaisuudessa olla. Identiteettiä hän rakentaa hyvin pitkälle ulkoisilla puitteilla. Pyrkinessään muuttamaan identiteettiään mielensä mukaiseksi hahmosta tulee aktiivinen toimija, subjekti. Hänen subjektiuttaan rajaa aviopuoliso mielipiteineen. Miehen valta ulottuu siihen, miten hahmo identiteettiään ilmaisee. Paluu lentokentältä merkitsee astumista jälleen kodin rajojen sisäpuolelle.

Henkilöhahmo on tyytymätön parisuhteeseen, mutta palaa silti miehensä luokse. Lentokentällä hän sanoo virkailijoille syyksi, että kotona on sattunut jotain. Koti on siis se paikka, johon päähenkilö kiinnittyy. Koti edustaa turvallisuutta ja estää naista hyppäämästä kohti tuntematonta. Hän palaa tyhjän taloon. Mies on lähtenyt viikoksi omille teilleen. Mitään tunteita miehen katoamista kohtaan ei eksplikoida. Nainen elää kodissaan kuusi päivää, miehen matkan ajan, ”kuin hotellissa” (KN 500). Marc Augé (1992,101–103; ks. Kastemaa 2007) nimeää hotellin lentokentän tavoin supermoderniksi epäpaikaksi. Supermodernit epäpaikat ovat ontologisesti tyhjiä. Niihin ei mentaalisesti kiinnitytä tai identifioiduta. Naiselle koti merkitsee avioliittoa. Koti muuttuu merkityksettömäksi monistettavaksi tilaksi, kun mies ei ole siellä. Naisen identiteetti on kotona kytketty avioliittoon. Nainen on sisäistänyt määrittävänsä kodiksi miehen läsnäolon kautta. Yksin kotonaolo ei tuota hänelle samanlaista turvallisuuden tunnetta, kuin mökki, johon hän liittää topofiiliset käsitykset kodista. Vaikka koti tuntuu vieraalta, kuin hotellilta, muodostaa se nyt tyhjänä lentokentän tavoin tilan naisen omille pohdinnoille itsestään. Nainen syö miehelleen valmistamia ruokia pohtien mennyttä elämää. Hän näkee monet valinnat toisessa valossa:

Enää ei tuntunutkaan itsestään selvältä se, että hän oli jättänyt menemättä yliopistoon sinne jo pyrittyään ja päästyään silloin, kun mies oli perustanut liikkeensä ja tarvinnut hänen apuaan kirjanpidossa, tai ettei hän ollut mennyt sinne myöhemminkään, liikkeen laajennettua ja sen henkilökunnan suurennettua; asuminen, edes osa-aikainenkin, poissa kotikaupungista oli pelottanut häntä. (KN499)

Valintoja on toisaalta rajoittanut miehen avuntarve, toisaalta naisen oma uskalluksen puute. Sosiologisesta näkökulmasta tämän kyvyttömyyden voi kytkeä turvallisuudentunteeseen, jota naiselle edustavat kotikaupunki ja koti. Koti on kaikista ristiriidoistaan huolimatta tarjonnut suhteellisen vakaan ontologisen turvallisuuden tunteen (vrt. Karkama 1998, 16). Se tuo elämään pysyvyyttä ja ennustettavuutta.

Mies on lähtenyt ja "pettänyt" naisen. Tällöin myös naisen maailmassa moraaliset siteet raukeavat. Hän on yksin ja se luo tilan tarkastella mennyttä elämää. Miehen lähdettyä vahvistuu naisenkin lähtöpäätös. Nainen päättää tyhjässä talossa ottaa ratkaisevan askeleen ja lähteä pois. Hän pukeutuu aiemmin ostamiinsa vaatteisiin ja meikkaa itsensä sekä laittaa korvarenkaat korviin. Nainen kuvittelee matkallelähdön tapahtuvan juuri niin kuin se tapahtui aiemminkin. Yllätyksiä ei tule, vaan tilanne on naisen hallinnassa. Tämä yritys kilpistyy miehen paluuseen juuri lähdön hetkellä. Nainen menettää jälleen rohkeutensa lähteä. Miehen paluu kotiin saa naisen epävarmaksi. Hän ei lähdekään. Mies kehuu naisen rusketusta ja toteaa, että loma teki varmasti hyvää. Nainen hyvästelee mielukuvan uudistuneesta minuudesta ja saattaasen mentaalisesti matkaan, kunnes se häviää ja katoaa "lopullisesti hänen todellisuudestaan." (KN 501)

Liike kahden paikan, kodin ja lentokentän, välillä nostaa esiin kahden toisiaan vastakkaisiin suuntaan vetävän voiman ambivalentin taistelun. Naisen lähtemisen vaikeutta ei novellin lopussa enää niinkään estä normatiivisuus, vaan rohkeuden puute. Hän pelkää menettävänsä turvallisuudentunteensa. Novellin tulkinnan kannalta keskeinen väittäjä siis on: tradition moraaliluonne tarjoaa siihen liittyneillä ontologista turvallisuutta, joka taas syntyy jatkuvuuden ja pysyvyyden kokemuksesta. (Giddens 1991, 243; 1994, 95) Avioliitto on paikka, jossa naisen olemassaolo ei voi kukoistaa. Avioliittoon liittyvät moraaliset sitoumukset tekevät

siitä vahvan ontologisen turvallisuuden luoja. Moraalisia sitoumuksia pitää taas yllä syyllisyydentunteet, siksipä avioliitto onkin niin vahva ambivalentin kamppailun kiehumispiste. Novellihahmo toimii kodissa omaa autonomista minuuttaan vastaan säilyttääkseen turvallisuudentunteensa. Ontologisesta näkökulmasta avioliitto instituutiona konstruoi naisen maailmaa. Postmoderni projekti purkaa haitallisia rakenteita ja instituutioita, mutta samaan aikaan myös niitä rakenteita, joihin minuus on kiinnittynyt. Fyysinen koti edustaa mentaalisesti tilaa, jossa asiat ovat ennustettavissa ja siten hallittavissa. Kontrolloimattomaan välitilaan siirtyminen pelottaa liikaa, vaikka se mahdollistaisi myös naisen kaipaaman vapauden. Novellihahmon keskeinen oivallus liittyy miehen loppukaneettiin: ”Täytyy uskaltaa” (KN 501). Nainen tajuaa, ettei hän ole uskaltanut ottaa ratkaisevaa askelta kohti tuntematonta.

Siekkinen asettuu luontevaan jatkumoon avioliiton epäkohdista kirjoittaneita kirjailijoita. Jo kirjallisuuden realismin aikakaudella 1880- ja 1890-luvulla käsiteltiin kotia ja liikettä sieltä ulos (vrt. Lappalainen 1998, 103). Tämä liike on edelleen kesken, mitä tulee Siekkisen tuotantoon. Avioliitto ei ole välttämättä enää ulkoisesti niin normitettu ja rajaava tekijä yhteiskunnallisessa mielessä, mutta novellin päähenkilölle se on sitä edelleen ontologisena mentaalisena rakenteena, johon minuus on osittain strukturoitu. Subjektius syntyy liikkeenä ulos rakenteista, joihin myös sisäinen ontologinen turvallisuuden tunne on samaan aikaan kiinnittynyt.

Nainen palaa vanhaan työhönsä ja identifioituu työpaikalla kohtalotovereihinsa:

Kun hän taas istui näyttöpäätteensä ääressä kynnet lakkaamattomina ja lohkeilevina, hiukset edelleenkin värjäämättöminä ja, siltä hänestä näytti, päivä päivältä haalistuvina, hän joskus pysähtyi miettimään mihin oli niin hartaasti valmistautunut: mihin suureen tapahtumaan. Ja sitten hän jatkoi työntekoa taas, samassa toimistossa muiden samanlaisten kanssa, näiden kaltaisena, edessä samanlainen tulevaisuus kuin kaikilla muilla: hidas alistuminen. (KN 490)

Matkaa valmistellessa hahmon mietteet olivat päinvastaiset. Nainen valmistautui ottamaan askeleen kohti uutta minuutta. Hän halusi edes hetken olla oma itsensä ja

tulla mielikuviansa mukaiseksi naiseksi. Askel jää ottamatta. Naisen istuu tietokoneen ääressä mukautuneena jälleen miehensä kauneusnormeihin. Huononsti hoidetut kynnet ja haalistuvat hiukset toimivat metaforina minuudelle, jonka ainoaksi tieksi elämässä jää hidas alistuminen. Nainen tiedostaa halunsa olla jotakin muuta, kuin kohtalotoverinsa miettiessään mihin suureen tapahtumaan hän on ollut valmistumassa. Nainen ei tunnista kuitenkaan suuren tapahtuman merkitsevän itselleen ennen kaikkea oman elämänsä ja minuutensa haltuunottoa. Martti Anhavan (2007, 646) sanoin "Lentoasemanainen" on eräänlainen itsensä toteutumattomuuden apoteoosi.

4. MENETETTY MÖKKISAARI – HAJOAMINEN LENTOKENTÄLLÄ

Olen edellisissä luvuissa avioliittoa ja mökkiä, jotka ovat tulkintani mukaan keskeiset pysyvyyden tunnetta luoneet tekijät henkilöihahmon elämismaailmassa. Ne ovat ontologista turvallisuudentunnetta kannatelleita kiintopisteitä. Tämä luku käsittelee noista kiintopisteistä luopumista. Siekkisen kaksi viimeistä kokoelmaa *Kaunis nimi* (1996) ja *Kalliisti ostetut päivät* (2003) käsittelevät luopumista. Novellissa ”Talo joka oli” nainen kuvailee vanhaa puutaloa ja sen autenttisen tunnelman häviämistä, kun pontikankeittäjät ja muut naapurit muuttavat pois ja talo remontoidaan. Se muuttuu keskiluokkaiseksi miljööksi, josta autenttisuuden tuntu katoaa. Ennen talon myymistä naisen kotiin muutti mies, joka rakastui ensin pönttöuuniin ja sitten naiseen. Talosta luopumisen lisäksi nainen joutuu luopumaan myös miehestä ja kokee sen myötä myös itse katoavansa: ”Mies [...] sairastui ja kuoli; hitaasti, vain hyvin hitaasti hän huomasi muuttuneensa näkymättömäksi, menettäneensä äänensä, ja lopulta varjonsakin.” (KOP 621) Ambivalentti suhde avioliittoon muodostuu naisen elämän tragediaksi; minuutta pitää koossa voima, joka tuhoaa sitä samaan aikaan. Näyttää siltä, että hahmo tarvitsee miestä tiedostaakseen itsensä. Nainen rakentaa oman minuutensa toiseuttavissa reunaehdoissa. Se miksi nainen ei jostain syystä kykene piirtämään omia ääriviivojaan itse, voi patriarkaalisten rakenteiden lisäksi olla myös henkilöhistoriasta johtuvaa.

Nainen on olemukseltaan hauras. Naisen minuuden rakentamisen lähtökohtia voisi hahmotella psykologisesti. Novelleista voi konstruoida lapsuuden, jossa nainen psyykkisenä olentona on kehittynyt. Keskityn tässä tutkimuksessa siihen, miten hän aikuisena minuutensa rakentaa käsillä olevassa tilassa ja paikassa. Yhteiskunnallinen paine ei novelleissa normita naisen käytöstä ja vie häneltä mahdollisuutta ottaa omaa tilaa haltuunsa. Nainen ei vain kykene olemaan ilman miestä, toista ihmistä, jota hän tarvitsee olemassaolonsa takeeksi. Martti Anhavan (Mt. 646) sanoin:

Vaikka nainen ei olisi muuhun miestä tarvinnut, niin pettämään. Isä väisteli ja petti äitiä joka sairastui,[...] petetyksi tulemisen muistijälki on hänessä, hänen persoonallisuutensa osana ja häivähtelee novelleissa hennommin tai vahvemmin, [...]

Psykologisesti ajatellen kaipuu toiseen ihmiseen on ihmisen perustarve, mutta naisella se on ylikorostunut. Voisi ajatella yksinkertaistettuna naisen toteuttavan kotona omaksuttua traumaattista käyttäytymismallia, joka lopulta koituu hänen kohtalokseen. Novellissa ”Lentoasemanainen” nainen tapasi lentokentällä hyvän miehen, joka antoi hänelle tilaa. Samalla tämä sattumalta tapahtunut kohtaaminen kuitenkin esti naisen lähdön matkalle, jossa hän olisi syntynyt mielikuviansa mukaiseksi subjektiksi. Paremman miehen kanssa hän olisi ehkä voinut saavuttaa hyvän, vapaamman elämän, mutta toiseudessa syntyvä ja uusiutuva minuus ei olisi silti välttämättä lakannut olemasta.

Siekkinen kuvaa useissa novelleissa, kuinka hahmo matkustelee paljon. Mökkisaarinovellit edustavat pysyvää kiinnekohtaa Siekkisen novellituotannossa. Matkojen kohteet vaihtuvat, mutta mökkikuvauksien elämismaailmassa toistuvat samat elementit. Ne luovat kuvaa jatkuvuuden ja pysyvyyden tunteesta. Verrattuna nuoruuden yksinäiseen mökkeilyyn keski-ikäisenä naisen mökkeily on nyt vuorovaikutussuhteen sävyttämää. Lapsuudenkodin kesämökin jälkeen naisen elämään ilmaantuu mökkisaari. Nainen mieltää saaren myös metaforisesti minuudensa ytimeksi. Nainen päästää novelleissa miehen saarelleen, toisin sanoen itseensä, jotta tietäisi kuka on. Mies on peilauspinta, josta nainen katselee omaa kuvaansa ja pyrkii hahmottamaan itseään. Toiseus on iso osa naisen minuutta (vrt. Massey 2008, 44). Yleensä toiseus nähdään feministisessä teoriassa miehestä käsin rakennettuna. Nainen on miehen toinen, jota vasten mies itsensä rakentaa. Novellien naisella se on myös vahva sisäistetty kokemus. Hän ei voi olla ilman tuota toiseuttavaa rakennetta, sillä hän pelkää katoavansa itseltään. Miehen olemisen mökkisaarella voi tulkita metaforaksi sille, että nainen on päästänyt toisen ihmisen lähelle itseään. Tällöin mökki muuttuu myös sukupuolittuneeksi tilaksi.

4.1 Luopuminen mökistä

Kahdessa viimeisessä kokoelmassa nainen joutuu luopumaan mökistä. Novelleissa hyvästellään hieman erilaisia mökkisaaritopoksia. Novellissa ”Kaikki ne kesät” mökki kuuluu miehen suvulle, ja naisella ei ole enää pääsyä saareen miehen kuoltua. Nainen ei voi estää mökin häviämistä elämästään. Novellissa ”Vene” nainen on saarella mökissä, joka on hänen omistuksessaan. Mökki on kuulunut naisen omalle suvulle ja hän on lunastanut sen itselleen. Naisen edellinen mies on kuollut. Naisella on uusi mies, jonka kanssa hän on mökillä. Pariskunta löytää naisen veneen, joka on varastettu pari vuotta aiemmin. Yht’äkkiä se löytyy omalta tutulta venepaikaltaan meren rannasta. Edellinen, jo kuollut mies on hartaasti korjannut venettä kokonaisen kesän käyttäen siihen kaikki mahdolliset sunnuntait. Vene on naiselle tärkeä. Siihen liittyy paljon muistoja. Uusi mies ei ymmärrä sen tunnearvoa, vaan hänen mielestään voi aivan hyvin ostaa tilalle uuden veneen ja luopua vanhasta. Mies kuitenkin suostuu vastentahtoisesti korjaamaan veneen. Vene on eräänlainen rakkauden symboli. Veneen korjaamiseen menee aikaa kaksi viikkoa ja se vie mieheltä voimat. Mies ja nainen etäännyvät toisistaan.

Nainen tuntee, että jokin on muuttumassa. Hän pohtii suhdettaan mökkiin. Hän miettii, miksi on aikoinaan lunastanut sisarusosuudet mökistä itselleen isän kuoleman jälkeen. Naisesta alkaa tuntua, että hän on sukuhaudan vartija. Nainen oksentaa kukkapenkkiin aterian, joka koostuu suolaisista perunoista, ylikeitetystä spagetista, vetistyneestä jäätelöstä, happamista mansikoista ja etikoituneesta viinistä. Nainen oksentaa koko eletyn elämän kuonan mökin kulmalle ja hänen päätöksensä luopua mökistä vahvistuu. Mies menee käymään kaupungissa asioilla ja on poissa pari yötä. Mukanaan hän tuo kuvan, josta käy ilmi, että hän on korjannut väärää venettä. Vene kuvaa väärällä tavalla vaalittua rakkautta. Silti nainen empii veneestä luopumista. Kiinteistötoimiston nainen kysyy, kuuluuko vene kauppaan: ”Mirjam katsoi miestä, joka katsoi venettä. Kuuluu kai, Mirjam sanoi. Kyllä kuului, sanoi mies.” (KOP 610) Mies sinetöi veneen kohtalon, eikä saareen ole enää paluuta. Mökin myyminen katkaisee naisen yhteyden minuutensa perustaan. Samalla nainen katkaisee suhteensa sukunsa henkiseen perintöön. Hän

pyrkii jättämään myös menneisyyden haamut taakseen. Hän ei halua enää olla sukuhaudan vartija.

Mökin myymisen jälkeen nainen, Mirjamiksi nimetty, on kotona karttakirjan ääressä ”kaikki maanosan ja maailman joet, meret, tiet ja vuoret ulottuvillaan”. (KOP 610) Naista ei sido enää mikään tiettyyn paikkaan, kun mökki on myyty. Karttakirjan ääressä hän tutkailee uusia mahdollisuuksia, ehkäpä uusia kiintopisteitä. Nekään eivät ole toiseuttavista rakenteista vapaita. Hahmon mielessä mies metaforisoituu maapalloksi:

Mirjam sanoi miehen nimen, tämän miehen [...], joka oli ollut hänen vierellään kahden vuoden ajan, sanoi sen vielä tietämättä, oliko se tulivuoren, vai vielä löytymättömän mantereen, vaiko meren syvyyksiin vajonneen kaupungin, taivaalle vasta ilmaantuneen tähden vai kauan sitten käydyin sodan nimi: hän sanoi sen. (KOP 610)

Feministisessä tutkimustraditiossa on kritisoitu sitä, että nainen mielletään paikaksi. Miehen paikantamisyrittäminen keikauttaa päällelleen maskuliinisen ajatuksen naisesta paikkana. Nyt mies onkin se, jota pyritään nimeämään ja määrittelemään paikan kautta. Miehestä tehdään myös paikka, jota nainen etsii. Mies edustaa naiselle topofiilistä paikkaa, turvan ja lämmön lähdeä – juuri sellaista, jota nainen on perinteisesti kotina edustanut. (Vrt. Lappalainen 1998, 102–103.)

4.2 Epävarmuus lentokentällä

Edellä olen näyttänyt sen, miten ”Lentoasemanainen” päähenkilö määrittelee omaa identiteettiään. Novellin nainen kykenee määrittelemään identiteettiään, mutta hän ei uskalla ottaa ratkaisevaa askelta uuden identiteetin suuntaan ja lähteä matkalle. Oman subjektiviuden haltuunotto pelottaa liikaa. Mökistä luopumisen voi tulkita, myös luopumiseksi toiseuttavissa reunaehdoissa syntyneestä minuudesta. Novellissa ”Lentoasemanainen” lentokenttää nimitetään lentoasemaksi, joka korostaa sen tilallista luonnetta. Lentoasema on siirtymävaihetta varten. Viimeiseksi käsittelemässäni novellissa ”Aikaero” nainen pyrkii ottamaan haltuun lentokentän mentaalisesti ja se ohjaa tulkitsemaan novellia myös tarpeena kiinnittyä

lentokenttään paikkana, johon nainn kiinnittää ontologisen turvallisuuden tunteensa. "Aikaerossa" päähenkilö on lähdössä matkalle. Nainen saapuu yksin lentokentälle hyvissä ajoin varmistamaan, että kaikki sujuu niin kuin pitääkin: "hän tahtoi vietää asemalla aikaa nähdäkseen, että koneet nousisivat ja laskisivat ilman, että mitään hirvittävää tapahtuu." (KOP 551)

Marc Augé (1992, 101–103) kutsuu lentokenttää supermoderniksi epäpaikaksi, joka on ontologisesti tyhjä tila. Hahmo yrittää siis kiinnittyä ja "kesyttää" supermodernin epäpaikan, johon kiinnitymisellä ei ole kovin hyviä edellytyksiä. Supermoderni yhteiskunta on täynnä ei-paikkoja: anonyymia ja abstraktia tilaa, jossa kaikki sujuu, mutta jossa ihmisten ympäristökokemus on ohentunut: esimerkkeinä Augé (mt. 96) mainitsee juuri lentokentän tai vaikkapa supermarketit. Augé (mt. 9) määrittelee paikan relationaaliseksi, historialliseksi ja identiteettiä koskeväksi. Tila, jota ei voi määritellä näin, on epäpaikka (ks. Kastemaa 2007; passim. Augé 1992). Lentokenttä on läpivirtauspaikka. Lentokentällä ihmiset ovat liikkeessä. Heitä on siellä paljon. Sosiaaliset suhteet järjestyvät tässä tilassa tyystin toisella tapaa verrattuna ihmisen arkiseen elämismaailmaan. Nainen pyrkii saamaan tilan halutuunsa työntekijöiden järjestelmällistä aherrusta tarkkailemalla:

Hän istui sinisellä muottiin valetulla muovituolilla ja näki, että kaikki oli kuten piti ollakin: pienet traktorit vetivät karryjonoja perässään, karryissä matkalaukkuja ja rinkkoja ja suksipaketteja, kaikki samaan suuntaan, ja lenkökenttäautot pysähtyivät STOP-linjan edessä ennen kuin lähtivät jatkamaan matkaansa. Hinausalustat kuljettivat maassa avuttomiksi muuttunuteita lentokoneita pois tieltä, ja uusia koneita laskeutui ja nousi ilmaan. Maailmassa tuntui vallitsevan järjestys, ja jokaisella oli siinä oma tehtävänsä: miehillä, jotka ruiskuttivat aniliininväristä jäänestoaainetta lentokoneen siipiin, ja niillä miehillä, jotka täyttivät tankkia, ja myös valotorneilla, kiitoradan sinisillä reunavaloilla ja terminaalin eteen hinattuun koneeseen kiipeävällä siivousryhmällä. (KOP 551–552)

Sininen muottiin valettu muovituoli luo naiselle konkreettisen kiintopisteen, josta käsin hän voi jäsentää maailmaa. Katse kiinnittyy rutiininomaisen toiminnan tarkkailuun, jota seuraamalla nainen vakuuttuu, että maailmassa vallitsee järjestys. Avuttomaksi nimetty lentokone alleviivaa turvallisuushakuista ajattelua. Lainauksen

alussa päähenkilö kertoo motiivinsa: Hän haluaa varmistua, että kaikki on niin kuin olla pitääkin. Hän ei luota, että asiat hoituisivat ilman hänen paikallaan oloakin. Kiintopisteiden puute saa naisen turvallisuudentunteen horjumaan ja synnyttää tarpeen olla itse paikalla ja kiinnittyä siihen. Rutiinien tarkkailu toimii kognitiivisena ankkurina, joka rauhoittaa naisen levottoman mielen (vrt. Giddens 1991, 243).

Doreen Massey (2008,136.) kirjoittaa, että on yleisesti esitetty väite, että ihmisillä on vaikutelma kadonneesta ”kotipaikasta” ja tunne siitä, että olemme jääneet harhailemaan paikattomina ja vailla suuntavaistoa. Masseyn mielestä tämä ei pidä paikkaansa, vaan hän kuvailee, kuinka useimmat ihmiset elävät edelleen paikoissa, joissa suurin osa ihmisen ajasta kuluu ostoskassien kanssa bussipysäkillä seisoskellen odottamassa bussia, joka ei koskaan vaikuta saapuvan. Massey ei näe postmodernia ”huimausta” todellisena ihmisen ontologista turvallisuuden tunnetta huojuttavana tekijänä, vaan kuvailee sitä niiden ihmisten pulmaksi, jotka ovat joskus tieneet tarkalleen, missä seisovat (Mt.139).

Massey tulee kuvanneeksi rutiininomaista toimintaa, joka vie ihmisen suurimman osan ajasta. Tällöin Massey ei kuitenkaan kuvaa mentaalista mielentilaa. Siis sitä miten ihmiset kotipaikkaansa kiinnittyvät, vaan hän kuvaa rutiininomaista toimintaa, joka tilassa tapahtuu. Toisin sanoen Massey ei miellä rutiineita suoranaiseksi aika-tila-tiivistymiksi, vaan näkee ne osoituksena staattisesta sitoutumisesta samaan paikkaan ja elämään, jossa ei voi olla postmodernia huimauksen tuntua. Rutiinien toistamisen voi nähdä myös ratkaisuna ontologisessa turvattomuudessa, jolloin ne ei ole osoitus ontologisen ongelman eli paikattomuuden puuttumisesta, vaan pikemminkin osa tuota ratkaisua.(vrt. Giddens 1994, 108) Osa ihmisistä kärsii paikattomuuden tunteesta. Tällöin he turvautuvat rutiineihin, jotka kantavat ontologisessa tyhjyydessä ja auttavat postmodernissa huimauksessa, jota voi luonnehtia tilaksi, jossa mentaaliset kiintopisteet puuttuvat. Rutiineja toistamalla elämässä on jatkuvuuden ja pysyvyyden tunnetta. Naisen voisi katsoa siis ”taantuvan” rutiinien tarkkailun tasolle, koska ontologisesti ei ole mahdollista olla turvassa abstraktimmassa mentaalisisessä rakenteessa.

Giddensin (1994, 95) mukaan traditio edustaa paitsi sitä, mitä yhteiskunnassa "tehdään", myös sitä, mitä siinä "pitäisi tehdä". Postmodernisti tiedostava ihminen tunnistaa tällaisen traditionaalisen rakennelman keinotekoiseksi ja kykenee pohtimaan traditioon liittymisen mielekkyyttä. Siekkisen nainen on tullut tietoiseksi valtarakenteesta, joka hänen elämäänsä määrittää ja pyrkii tuosta rakenteesta pois. Sen lisäksi tradition psyykkinen perusta on affektiivinen. Traditioon liittyy alun perin syviä emotionaalisia sitoumuksia, vaikka nämä ovatkin pikemmin epäsuoria kuin välittömiä; ne perustuvat traditionaalisiin toiminta- ja uskomustapojen edustamiin ahdistuksen säätelymekanismeihin. (Mt. 95.) Traditio, tässä tapauksessa avioliitto, on siis hyvin vahva instituutio. Siihen liittyy Marc Augén (1992, 9) paikkamääritelmän mukainen historiallisuus, joka vahvistaa käsitystä avioliitosta paikkana, sekä Giddensin (1991,243) mainitsema hyvin vahva pysyvyyden ja jatkuvuuden tunne. Voidankin tulkita, että nainen pyrkii säätelemään paikattomuudesta johtuvaa ahdistustaan tullemalla lentokentälle hyvissä ajoin. Tilan haltuun ottamisella hän pyrkii vähentämään ahdistusta, jota lentokenttä kaikessa mahdottomuudessaan hänelle edustaa. Naisella ei ole enää samanlaisia traditionaalisia turvallisuutta tuottavia syvärakenteita, jotka tuottaisivat mentaalisesti tunteen siitä, että on turvassa.

Hän tahtoi nähdä, että laskeutuvan koneen laskutelineet olivat ulkona, kuten piti, ettei pyörän rengas puhjennut ja osuttuaan maahan, ja ettei kiitoradalla ollut jäätä tai öljyä; että jarrulaipat toimivat, ja että kentänlaidoilla olevat paloautot pysyivät paikoillaan merkinä siitä, että kaikki oli hyvin. (KOP 551)

Rutiininomaisen toiminnan tarkkailu on ahdistuksen säätelymekanismi. Se on reaktiota ahdistukseen, jota ontologisesti tyhjä tila aiheuttaa. Rutiininomainen tarkkailu on keino lievittää ahdistusta; pyrkimys ottaa tila haltuu. Naisella tosin ei ole kokemusta tilojen hallinnasta, joten hän on uuden ja oudon edessä. Aiemmin tiloja, joissa hän on ollut ihmisten kanssa on aina ollut toisia ihmisiä, jotka ovat ottaneet tilan hallintaansa. Naisen epävarmuuden voi tulkita myös kyvyttömyydeksi hallita tilaa, sillä hänellä ei ole siitä kokemusta.

Novellissa ”Aikaero” psyykkiset ahdistuksen säätelymekanismit tulevat siis ilmi naisen tavassa tarkkailla rutiineja ja reflektoida tarkkailun tarkoitusta: ”kaikki on kuten olla pitikin”; ”kaikki oli hyvin.” Nainen koostaa minuuttaan tarkkailemalla lentokentän päivittäisiä rutiineja. Tarkkailun lomassa hänen mielensä vaeltelee melankolisesti menneissä matkoissa, parisuhteissa ja niihin liittyvissä peloissa ja epävarmuuksissa. Tarkkailu auttaa. Lentokentällä olo alkaa tuntua turvalliselta:

Toisesta koneesta, se oli laskeutunut ilman että hän oli sitä huomannut, alkoi tulla ihmisiä odottavaan lentokenttäbussiin; matkatavaroita oli alettu jo purkaa. Kaikki oli niin tavanomaista, niin tuttua että hänestä alkoi tuntua, että hän oli töissä täällä: pelko pysyi poissa. (KOP 557–558)

Pelko poistuu, kun novellihahmo lentokentän rutiineja tarkkailemalla ottaa tilanteen mentaalisesti haltuun. Rutiinin luovat turvallisuutta. Ne ovat usein ensimmäinen asia, jonka varaan lapsen turvallisuudentunnetta aletaan rakentaa. Rutiinien tarkkailu taas palauttaa mielen abstraktille esiasteelle. Rutiineissa korostuu traditioita askeettisemmalla tavalla jatkuvuuden ja pysyvyyden tunne. Rutiinissa on olennaista, että yhtä asiaa seuraa toinen. Asiat tapahtuvat päivästä toiseen samassa järjestyksessä. Näin muodostuu myös varhainen kokemus siitä, että ihminen hallitsee maailmaansa. Tähän ajatteluun mieli näyttää palaavan, kun toisenlaiset mentaaliset rakenteet hetkeksi katoavat. Lentokentän rutiininomainen työ on ennakoitavaa ja varman tuntuista. Hahmo kiinnittyy mentaalisesti näkemäänsä. Se on konkreettisesti käsillä olevaa ja auttaa hallitsemaan mieltä. Pelko pysyy poissa, kun hahmo mieltää itsensä lentokentän työnkeijäksi.

Marc Augé (1992,101–103; ks. Kastemaa 2007) mukaan epäpaikoissa, kuten lentokentällä ympäristökokemus on ohentunut. Masseyn (1994, 4–7) mukaan tila ja tilallisuus tulee nähdä sosiaalisten suhteiden muovaamina, muuttuvina ja dynaamisina. Sosiaaliset suhteet koetaan tilassa eri tavoin riippuen siitä, kuka tilaa hallitsee ja kenen positiosta tilaa tarkastellaan, sekä kenen valta- asemasta tilaa merkityksellistetään. Lentokenttää on mahdoton hallita tai edes kunnolla käsittää. Ainoat pysyvämmät sosiaaliset sidokset muodostuvat lentokentän

henkilökunnan jäsenten välille. Kuka voisikaan siis päästä lähimmäksi lentokentän hallinnan tunnetta kuin lentokentän työntekijä. Työntekijälle lentokenttä ei välttämättä ole epäikka. Satunnaiset matkaajat taas virtaavat kentän läpi siihen mentaalisesti kiinnittymättä. Sellaiselle ihmiselle ympäristökokemus lentokentästä on ohuempi. Samaistuessaan lentokentän työntekijöihin hahmo samaistuu henkilöön, jonka ympäristökokemus lentokentästä on varmin. Sen myötä nainen saavuttaa tasapainon.

4.3 Lentokenttä sukupuolittuneena tilana

Turvallisuuden tunteen saavutettuaan hahmon ajattelu laajenee kohti abstraktimpaa ajattelua. Mekanismi on sama kuin saunassa. Kun nainen saavuttaa turvallisuudentunteen, hän voi irrottaa ajatuksensa välittömästä ympäristöstä. Lentokenttä tulee näkyväksi sukupuolittuneena paikkana. Naisen ajatukset kääntyvät kohti globaalia vallankäyttöä:

Ja kaikilla maailman lentokentillä, juuri nyt, tällä hetkellä, hän tiesi liikemiesten neuvottelevan nopeassa, kahden lennon välisessä tapaamisessa valkoisten pöytäliinojen ja tyhjen mineraalivesilasien ääressä, jotta maailma olisi yhä enemmän sellainen, kuin se jo oli. (KOP552)

Tyhjät vesilasit ja valkoiset pöytäliinat korostavat neuvottelujen persoonattomuutta ja autiutta. Hahmolla ei ole valtaa päättää asioista toisin kuin liikemiehillä, joiden päätöksillä maailma on yhä enemmän sellainen kuin se jo on. Liikemiehet pitävät maailmaa pystyssä. Huomionarvoista on myös se, että nämä päätökset syntyvät nopeasti kahden lennon välisessä tapaamisessa. Kasvottomat hahmot luovat todellisuuden reunaehdoja tilassa, jota ei oikein tunnu olevan edes olemassa. Epäpaikassa tai tilassa, johon ei ole mahdollista kiinnittyä. Tällaiseen valtaan on hankala vaikuttaa. Valta on jossain, johon henkilöahmolla ei ole pääsyä oikein edes mentaalisestikaan. Vallan rakenteita uusinnetaan samalla, kun päätöksiä maailmasta tehdään. Lentokentällä vallankäyttö ei ole suoraa ja naiseen välittömästi

kosketuksissa olevaa. Lentokentän voi nähdä postmodernin identiteetin metaforana, jossa mahdollisuudet erilaisiin identiteetteihin ovat moninaiset, mutta tässäkin tilassa sukupuolittuneesti läsnä. Toisaalta nainen kaikesta hauraudesta huolimatta näkee maailman hallinnan myös toivottomana tehtävänä ja tuntuu hyväksyvän sen kaikesta henkilökohtaisesta epävarmuudesta huolimatta: ”Hän [...] ajatteli kaikkia maailman miehiä toivottoman tehtävänsä edessä: yrittämässä saattaa järjestystä maailmaan, kaaoksesta syntyneeseen.” (*Metallin maku* = MM 408)

Naisen ajattelua ei suoraan voi rinnastaa analogiseksi reaalityodellisuuden kanssa, vaan se kuvastaa enemmänkin henkilöihahmon todellisuutta, jossa hän kokee miehet vallankäyttäjinä. Tämä sukupuolittumisen kokemus voi olla myös osatekijä hahmon epävarmuuteen. Edellisessä alaluvussa käsittelin naisen minuuden muodostumista toiseuden kautta. Liikemiehiä voi tulkita minuuden vastapoolina, jota henkilöihahmo tarvitsee tunteakseen olevan olemassa. Tällöin korostuu yhä heikommaksi käyvä yhteys tähän heijastuspintaan. Peiliin, joka on ulottumattomissa ja joka etäisyydessään korostaa hahmon rakoilevaa minuutta.

4.4 Yksinäjäämisen pelko ja kuoleman kauhun kohtaaminen

Novellin henkilöihahmolle turvallisuuden tunteen palauttamiseksi riittää tarpeeksi pitkäkestoinen rutiinien tarkkailu. Kun monimutkaisemmat turvallisuutta tuovat traditionaaliset rakenteet ovat purkautuneet, siirtyy psyyke, koossa pysyäkseen, astetta askeettisemmalle ajattelun tasolle. Jos ihmisen psyyken perustan purkaa aivan alkutekijöihin, on ensisijainen kielellisen kehittymisen edellytys vuorovaikutus. Ihmisen tietoisuus ja minä alkavat muodostua monimutkaisessa vuorovaikutusprosessissa. Olennaista tässä on ihmisen perustarve liittyä yhteen toisten ihmisten kanssa. Siekkisen novellihahmon kehityskulkua seuraamalla huomaa, että tämä pyrkimys yhteyteen leimaa myös novellien läpi kulkevaa naista. Hän tuntuu saavuttavan yhteyttä vaihtelevasti. Suhteet miehiin ovat usein epätyytyttäviä, eivätkä kohtaamiset tapahdu toivotulla tavalla. Hän ei saavuta

yhteyttä kumppaneihinsa. Suhteet nojaavat avioliiton traditionaalisuuteen, joka samaan aikaan toisaalta koostaa naisen minuutta, toisaalta rajoittaa hänen vapauttaan. Mutta yhtä kaikki hän pyrkii yhteyteen, sillä hän pelkää olla yksin.

Yksin jäämisen pelkoon liittyy lopulta myös kuoleman pelko. Kuolema on vahvasti läsnä Siekkisen kahdessa viimeisessä novellikokoelmassa *Kaunis nimi* (1996) ja *Kalliisti ostetut päivät* (2003). Novelli ”Aikaero”, joka on jälkimmäisestä kokoelmasta, käsittelee tätä teemaa novellin loppuvaiheilla. Ontologiseen tyhjyyteen yksin jääminen on myös kuoleman kauhun kohtaamista. Henkilöhahmo tarkkailee parin penkin päähän istahtanutta vanhaa miestä. Hahmo katselee vieressään tuolille nukahtanutta vanhusta ja huomaa tämän poskella kimaltelevan kyyneleen. Aprikoituaan hetken, minne mies on menossa paljon kävelleinen kenkineen tai mistä tulossa tai mitä unta hän kenties näkee, henkilöhahmo jatkaa ajatusta:

[...]kaiken tämän takana oli muisto toisesta miehestä, paljon nuoremasta jonka vasemmasta silmänurkasta oli kuolinhetkellä vierinyt suuri, kirkas kyynel, arvoitus, jota hän ei kykenisi ratkaisemaan ennen omaa kuolemaansa. (KOP 556)

Novellin loppupuolella hahmo on rauhoittunut ja pohtii kuolemaa toteavasti ja tyynenä. Enää lentopelko ei saa häntä valtaansa, vaan näky vanhuksesta rauhoittaa hänet. Kuoleman ajattelemisen tuntuu siedettävältä arvoitukselta, jota hän ei kykene ratkaisemaan.

Hahmo vilkaisee miestä uudestaan. Kyynel poskelta on kuivunut tai valunut parran sekaan. Vanhan miehen levollinen ja liikkumaton asento nostaa henkilöhahmon mieleen myös muiston Valettan lentökentältä toisesta vanhasta miehestä tai oikeastaan tämän lukuisista vaimoista: keski-ikäiset naiset olivat nukkuvan miehen tavoin valkoisiin burkiin verhoutuneena ja heidän asentonsa oli samankaltainen levollinen ja liikkumaton. Henkilöhahmon mieleen nousee kuva siitä, kuinka mies vaimoineen meni passintarkastukseen, eikä naisilla ollut omaa passia. Henkilöhahmon mielessä väkikkyi tuolloin kysymys siitä, oliko kaikki naiset merkattu miehen passiin kuten muualla lapset. Tämä näky sai naisen penkomaan kiihtyneenä esille oman passinsa ja varmistamaan, että se oli mukana.

Naisen mieleen nousee siis yhtä aikaa kuolemaa käsittelevää kuvastoa, mutta myös oman subjektiivensa tiedostavaa naista. Nainen muistelee sitä, kuinka tuo naisjoukko oli katsellut häntä ja saanut hänet tuntemaan itsensä puutteelliseksi ja suojaattomaksi pitkissä housuissa, hihattomassa paidassa ja hiukset suolaisen tuulen haurastuttamina. Vaikka hiukset ovatkin hauraat, ne symboloivat vapautta, jota uskonnollinen moraalikoodisto ei kahlitse. Hauraat hiukset voivat symboloida myös naisen kokemaa haurasta vapautta, jonka hän pelkää menettävänsä. Muutamalla leimalla ja paperilla naiset voidaan merkitä miehen passiin ja heidän subjektiivensa näin riistää.

”Aikaero” päättyy pohdintaan aikaerosta. Porttia numero 21 on kuulutettu aiemmin: ”This is the last call”. Vanhus havahtuu unesta ja kysyy henkilöahmolta portin numero 21 sijaintia. Nainen on tarkkaillut koneen täyttymistä ja portin sulkeutumista. Lento on jo lähtenyt. Viimeisen kutsun voi tulkita vertauksena kuoleman kutsulle. Vanha mies myöhästyy lennolta ja toteaa syyksi aikaeron:

Aikaero, hän ajatteli katsellessaan miten mies aivan turhaan kulki tyhjälle portille, ja sitten kääntyi, kulki hänen ohitseensa ensin yhteen suuntaan, ja kohta toiseen. Aikaero, ja hetken ajan maapallo pyöri sinisenä ja ruskeana hänen silmiensä edessä, ja auringon valo eteni sen pintaa valkoisena, ja aina oli toisella puolen pimeä, oli yö. Niin, oli myöhäistä, aivan liian myöhäistä, mies, jonka vasemmasta silmänurkasta suuri kirkas kyynel oli vierähtänyt, oli jo kaukana. Ei auttanut ajatella japanilaista naista, joka ilmakehässä oli paiskautunut lentokoneen kattoon ja kuollut, ei edes Manhattanin torneja, ja vain hämärästi hän muisti nyt sen kaupungin nimen, johon oli matkalla, ja vielä hämärämmin, minkä vuoksi: sillä pelko ei enää koskaan palaisi, ja eikö se ollutkin merkki siitä, että pahin oli jo tapahtunut? (KOP 558)

Viimeinen kutsu on kuulunut, mutta mies ei ole sitä noudattanut. Nainen huomaa vanhuksen olevan jo kaukana portilta. Onko mies siis unohtanut kuolla, myöhästynyt kuolemastaan. Ainakaan naista kuolema ei enää tunnu pelottavan. Viimeisessä lauseessa konkretisoituu kuitenkin koko novellin rutiineja tarkkailevan hahmon pahin pelko: Kuolemanpelko. Hän yrittää päästä kiinni pelon tunteeseen ajattelemalla ilmakehän vuoksi kuollutta naista tai Manhattanin torneja, joihin lentokoneet iskeytyivät terroriteossa vuonna 2001 tappaen 3000 ihmistä. Jostain

syystä hän ei kuitenkaan enää pelkää ja päättelee, että hänen on täytynyt jo kuolla, sillä pelon puuttuminen ei muuten olisi mahdollista.

Henkilöhahmo ei välttämättä ota haltuun lentokenttää vallankäytön välineenä, mutta hän saavuttaa turvallisuuden tunteen. Hän kykenee tyynnyttämään itsensä ja pitää tätä todisteena kuoleman kohtaamisesta. Lukijana tulkitseen, että hahmo kohtaa pahimman pelkonsa; yksinjäämisen kauhun, joka on totaalisinta kuolemassa, ja selviytyy siitä. Lentokentälle tulo etukäteen on siis kytköksissä ontologisesti tyhjässä tilassa olevan hahmon erityisen voimakkaasti kokemaan kuoleman kauhuun. Kentälle tulo on yritys kesyttää myös kuoleman pelko, jota yksinjäminen voimistaa. Viime kädessä jokainen kohtaa kuoleman yksin. Kuoleman kokemusta tuskin voinee jakaa kenenkään kanssa. Yksin jäämisessä on kysymys osittain ontologisesti samanlaisen tunteen kohtaamisesta yhteyden katkettua toisiin ihmisiin. Hahmo saa kenttää tyydyttävästi haltuun ja pelko asettuu, vaikkei hän kiinnitykkään lentokentälle mentaalisesti. Hän muodostaa riittäviä mentaalisia rakenteita, joilla hän voi hallita tilaa, esimerkiksi samaistumalla lentokentän työnkeijöihin. Lentopelkoisena hän pyrkii varmistamaan asemiaan etukäteen ja ottamaan tilaa haltuun vähentääkseen lentopelkoa, toisin sanoen pelkoa kuolla.

Novelli ”Aikaero” kuvaa postmodernia hajoavaa minuutta. Hajoamaisillaan oleva mieli pyrkii vain ja ainoastaan pitämään minuuden koossa. Siekkisen novelli ”Aikaero” kuvaa naisen pyrkimystä kiinnittyä mentaalisesti lentokentälle. Novellin kautta lukija pääsee kurkistamaan kokemukseen, joka syntyy paniikin omaisesta tarpeesta saada tila haltuun. Kuvatessaan rutiinien tarkkailua novelli tuo näkyväksi traditionaalisia rakenteita askeettisemmän tavan säilyttää ontologinen turvallisuuden tunne. Rutiinien suorittaminen on osittain eikielellistä toimintaa, jolla voi abstraktin ajattelun sijaan luoda jatkuvuuden ja pysyvyyden tunnetta, joka on ontologisen turvallisuudentunteen perusta. Siekkisen tuotanto on matka postmodernissa hajoamistilassa olevan mielen sisään. Tässä piilee myös yksi novellin kirjallisuudellisista elementeistä: Raija Siekkinen kielellistää kokemuksen, jota muuten olisi hankala tavoittaa.

LOPUKSI

Olen tarkastellut Raija Siekkisen tuotantoa ja sitä, miten novellien naisen minuuus rakentuu merkityksellisissä paikoissa ja tiloissa. Aloitin tutkimuksen mökistä, joka henkilöhahmolle oli tärkeä minuuden rakentumisen lähtökohta. Mökistä käsin nainen teki retkiä maailmalle. Identiteetin hidas muuntuminen sai naisen lopulta irrottautumaan mökistä. Mökki edusti naiselle käsitystä kiinteästä minuuden ytimestä, johon hän pyrki säilyttämään yhteyden elämän eri vaiheissa. Tuotannon loppupään novelleissa hän kuitenkin päästää mökistä irti havaitessaan juuttuneensa menneisyyteen. Hän haluaa elämässään eteenpäin ja katkoa epämiellyttäväksi käyneen tehtävän suvun tradition säilyttäjänä. Mökistä luopuminen on mikrohistoriaa, jonka voi kytkeä osaksi modernisaation aiheuttamaa yhteiskunnallista murrosta, jossa käsitykset minuudesta muuttuvat.

Identiteetti liittyy ulkoiseen habitukseen, jota pyrimme tietoisesti muokkaamaan niin, että tulimme tunnistetuksi mielikuviamme mukaiseksi ihmiseksi. Identiteetti on representaatio siitä kuvasta, jota ihminen haluaa ilmentää. Läpi tuotannon naisessa elää vahva emansipatorinen halu murtaa kodin sukupuoliroolit ja ottaa haltuun oma identiteetti ja subjektius. Hän haluaa olla oma itsensä. Olen tarkastellut sosiaalisia suhteita mökissä ja kodissa ja sitä, miten ne ovat vaikuttaneet naisen mahdollisuuksiin toteuttaa itseään. Siekkisen tuotannossa naisen paikka kodissa on traditionaalisen painolastin kyllästävä. Koti ei merkitse naiselle kotia, vaan avioliittoa, jonka valta-asetelmat määrittävät miehen kautta. Avioliitto on paikka, joka kyseenalaistuu modernisaation murroksessa. Näin tapahtuu myös naisen kohdalla. Näkyväksi tulevat avioliiton hierarkiset valtarakenteet. Postmoderni siis tekee näkyväksi moderniin instituutioon kytkeytyvät vallankäytön muodot.

Novellituotanto sijoittuu neljälle vuosikymmenelle ja siinä tapahtuu hiljalleen käänne modernista postmoderniin. Tuotannossa näkyy, kuinka sisäistynyttä voi olla kokemus omasta ihmisyydestä toisena. Novellien nainen on

omaksunut olemassaolonsa reunaehdoksi historiallisen käsityksen, jossa naisesta on tehty kodin metafora. Naisena minuuden ydin on olla toinen. Sukupuolinäkökulmasta Siekkisen novelleja voisi pitää jopa feministisenä manifestaationa, niin litteitä mieshahmot tuotannossa ovat. Nainen kamppailee avioliitossa valtarakenteita vastaan, mutta samaan aikaan hän pelkää itse katoavansa. Sisäistetty minuus toisena vaatii vuosikymmenien hitaan kasvun. Nainen haluaa astua vihdoinkin ulos omaa minuuttaan määritelleestä menneisyydestä ja hylkää pitkälliset olemassaoloaan koostaneet rakenteet.

Tuotannon loppupuolella henkilöahmoa voi kutsua postmoderniksi. Henkilöahmon minuus on hauras ja siksi hän näyttää tarvitsevan moderneja turvarakenteita. Siekkisen novellihahmo irtautuu moderneista rakenteista ja joutuu sellaisen postmodernin epävarmuuden valtaan, jota kuvasin viimeisessä lentokenttäluvussa. Tuo epävarmuus on ennen kaikkea hallinnan tunteen menetystä, jota henkilöahmo pyrkii pitämään yllä. Lentokenttä on postmodernin minuuden metafora. Nainen tulee kentälle tunnustelemaan ontologista tyhjyyden tilaa, jonka valtaan hän on joutunut modernit rakennelmat hyljättyään. Lentokentällä hahmo pyrkii ottamaan haltuun jotain sellaista, mitä ei voi hallita. Hän on metaforisesti lentokenttä itse. Lentokenttään identifioituminen tarkoittaa kaaosta ja sekavuutta. Henkilöahmolla oli ontologisessa mielessä turvallisuuden tunnetta ylläpitävä suunta ja päämäärä niin kauan, kuin hän purki elämässään epätydyttäviä moderneja rakenteita. Paradoksaalisesti hän purki myös minuuttaan koossa pitäneet voimat, joiden jälkeistä tyhjää tilaa hänen on mahdoton ottaa haltuun. Kaikki ympärillä olevat kiintopisteet osoittautuvat lopulta pettäviksi. Muisti on viimeinen mentaalinen paikka, johon naisen olemassaolo kiinnittyy. Ihminen toisin sanoen ei voi todellisuudessa kiinnittyä kuin itseensä.

Novellien päähenkilölle lentokenttä merkitsee tilaa, jossa on vapaus määritellä oma itsensä, toisaalta se edustaa myös ennakomaitonta turvattomuutta, jossa minuuden perustaa nakertaa epävarmuus ja kaiken sattumanvaraisuus. Postmoderni identiteetti pyrkii pakenemaan modernille ajalle tyypillisiä jäykähköjä luokitteluja, mutta samaan aikaan erontekojen kyseenalaistaminen ja niistä pois

pyrkiminen halvaannuttavat. Tuloksena on identiteettiä hajottava, jopa relativistinen tila. Hahmo hylkää mökin, subjektiutta rajoittaneen avioliiton ja peloistaan huolimatta saapuu lentokentälle ottamaan uuden minuuden haltuun. Nainen saavuttaa riittävän turvallisuudentunteen postmodernista epävarmuudesta huolimatta. Hän hyväksyy, ettei elämää voi kontrolloida. Hän kohtaa oman yksinjäämisen pelkonsa, joka symboloi myös kuolemanpelkoa. Hauraudestaan huolimatta nainen näkee maailman hallinnan toivottomana tehtävänä ja hyväksyy sen omasta epävarmuudesta huolimatta.

LÄHTEET

Kaunokirjallisuus

KN = Siekkinen, Raija 1996/2007: Lentoasemanainen. Kokoelmasta Kaunis nimi. *Novellit*. Keuruu: Otava.

KOP = Siekkinen, Raija 2003/2007: Aikaero. Kokoelmasta Kalliisti ostetut päivät. *Novellit*. Keuruu: Otava.

KRS = Siekkinen, Raija 1991/2007: Rakkaus. Kokoelmasta Kuinka rakkaus syntyy. *Novellit*. Keuruu: Otava.

T = Siekkinen, Raija 1982/2007: Ikävä. Kokoelmasta Tuomitut. *Novellit*. Keuruu: Otava.

TT = Siekkinen, Raija 1978/2007: Novelli. Kokoelmasta Talven tulo. *Novellit*. Keuruu: Otava.

Tutkimuskirjallisuus

Anhava, Martti 2007: Tietty nainen. Kokoelmateoksessa *Novellit*. Keuruu: Otava.

Augé, Marc 1992/1995: *Non-place. Introduction to an Antropology of Subermodernity*. Translated by John Howe. London & New York: Verso.

Bauman, Zygmunt 1996: *Postmoderni lumo*. Suom. Jyrki Vainonen. Toim. Pirkkoliisa Ahponen & Timo Cantell. Tampere: Vastapaino.

Bauman, Zygmunt 2002: *Notkea moderni*. Suom. Jyrki Vainonen Tampere: Vastapaino.

Beck, Ulrich 1994/1995: Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen moderniaation teoriaa. Teoksessa *Nykyajan jäljillä*. Suom. Leevi Lehto Toim. Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. Tampere: Vastapaino.

- Carlson, Mikko 2014: *Paikantuneita haluja. Seksuaalisuus ja tila Christer Kihlmanin tuotannossa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 114. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.
- Foucault, Michel 1983: Afterword: The Subject and Power. Teoksessa *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*. Toim. Hubert L. Dreyfus & Paul Rabinow. Chicago: University of Chicago Press.
- Giddens, Anthony 1991: *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony 1994/1995: Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa *Nykyajan jäljillä*. Suom. Leevi Lehto Toim. Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. Tampere: Vastapaino.
- Haarni, Tuukka 1997: Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Toim. Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela & Sirpa Tani. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart 1999: *Identiteetti*. Suom. ja toim. Juha Herkman & Mikko Lehtonen. Tampere: Vastapaino.
- Helen, Ilpo 1997. *Äidin elämän politiikka*. Naissukupuolisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle. Tampere: Gaudeamus.
- Himmelweit, Susan 2013 Care: feminist economic theory and policy challenges. *Journal of Gender Studies* 16, 1–18.
- Karjalainen, Pauli Tapani 2006: Topobiografinen paikan tulkinta. Teoksessa *Paikka: Eletty, kuviteltu, kerrottu* Toim. Seppo Knuutila & Ulla Piela. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karkama, Pertti 1998: Kaupunki kirjallisuudessa. Ongelmia ja näkökulmia. Teoksessa *Paikkoja ja tiloja*. Toim. Kaisa Kurikka. Turku: Turun yliopisto.
- Karkama, Pertti 1993: 'Maaseutumodernistin' itseidentiteetti. F.E. Sillanpään *Ihmislapsia elämän saatossa* -novellikokoelman tarkastelua. Teoksessa *Nykykajan kynnyksellä*. Toim. Minna Toikka. Turku: Turun yliopisto.
- Koho, Satu 2008: *Minun tuuleni, minun mereni*. Koettu ja eletty paikka Joni Skiftesvikin martinniemiäisteoksissa. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kontula, Anu 2009: *Tästä äiti varoitti*. Helsinki: Like, Into.
- Lappalainen, Päivi 1998: Uhattu koti. Kodin ja perheen murtumia 1800-luvun

realistisessa kirjallisuudessa Teoksessa *Paikkoja ja tiloja*. Toim. Kaisa Kurikka. Turku: Turun yliopisto.

Massey, Doreen 1994: *Space, Place and Gender*. Cambridge: Polity Press.

Massey, Doreen 2008: *Samanaikainen tila*. Toim. Mikko Lehtonen, Pekka Rantanen & Jarno Valkonen. Suom. Janne Rovio. Tampere: Vastapaino.

McHale, Brian 1987: *Postmodernist Fiction*. New York and London: Methuen.

Robins, Kevin 1991: Tradition and translation: national culture in its global context. Teoksessa *Enterprise and Heritage. Crosscurrents of National Culture* Toim. John Corner & Sylvia Harvey. London: Routledge.

Rojola, Lea 1996: Me kumpikin olemme minä. Leena Krohnin vastavuoroisuuden etiikasta. Teoksessa *Naissubjekti & postmoderni*. Toim. Päivi Kosonen. Helsinki: Gaudeamus.

Rimmon-Kenan, Shlomith 1991: *Kertomuksen poetiikka*. Suom. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Saastamoinen, Markku 2006: Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa *Minuus ja Identiteetti*. Toim. Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Siim, Pihla 2006: Paikkasuhteet maahanmuuttajien kertomuksissa. Teoksessa *Paikka: Eletty, kuviteltu, kerrottu* Toim. Seppo Knuutila & Ulla Piela. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tuan, Yi-Fu 1974: *Topophilia: A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*. New Jersey: Prentice Hall.

Woodward, Kath 2002: *Understanding Identity*. London: Arnold Publishing.

Internet

Graham 2007/2015: *Parmenides*. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. The Metaphysics Research Lab. Stanford University.
<https://plato.stanford.edu/entries/heraclitus/> [haettu 1.3.2017]

Kastemaa, Heikki 2007: *Epäpaikkoja ja supermodernisuutta*.
<http://kulttuurinavigaattori.blogspot.fi/2007/06/eppaikkoja-ja->

supermodernisuutta.html [haettu 3.3.2017]

Kastula, Anne 2014: *Kapiot kerättiin ennen lapsesta saakka*.
<http://yle.fi/uutiset/3-7367515> [haettu 3.3.2017]

Kuosmanen, Ilkka 20.1.2010: Joel Haahtela nostaa Raija Siekkisen takaisin tapetille. *Etelä-Suomen Sanomat*
<http://www.ess.fi/uutiset/kulttuurijaviihde/2010/01/20/joel-hahtela-nostaa-raija-siekkisen-takaisin-tapetille> [haettu 4.10.2016]

Palmer 2008/2016: *Heraclitus*. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. The Metaphysics Research Lab. Stanford University.
<https://plato.stanford.edu/entries/heraclitus/#Ont> [haettu 1.3.2017]

Torvinen, Hanna 11.12.2011: Humanistisen maantieteen näkemyksiä aistien, muistojen ja paikkojen merkityksistä. *Hybris* 3
<http://hybrislehti.net/hybris-32011/muistojen-v%C3%A4ritt%C3%A4m%C3%A4t-maisemat> [haettu 5.10.2016]